

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích

Ekonomická fakulta
Katedra práva

Studijní program: N6208 Ekonomika a management
Studijní obor: Účetnictví a finanční řízení podniku

Diplomová práce

Ochrana spotřebitele v oblasti úvěrů

Vedoucí práce: JUDr. PaedDr. Věra Švejdová

Autor práce: Bc. Vendula Hrbková

2014

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č.111/1998 Sb. V platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce.

Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. Zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Jindřichově Hradci dne 31. 3. 2014

Vendula Hrbková

Děkuji vedoucí diplomové práce JUDr. PaedDr. Věře Švejdové za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce. Dále děkuji všem respondentům za vyplnění dotazníku.

Obsah

Úvod.....	1
1. Právní ochrana spotřebitele, exkurz	2
Historický vývoj spotřebitelských úvěrů	2
Spotřebitelský úvěr obecně	4
Pojem a právní úprava spotřebitelského úvěru	6
2. Zmapování oblasti úvěrů v ČR a v EU, Consumer Credit Directive 2008/48/ES.....	7
Oblast úvěrů v ČR.....	7
Oblast úvěrů v EU	8
Consumer Credit Directive 2008/48/ES	10
Povinnosti vyplývající ze směrnice.....	11
3. Zákon o spotřebitelských úvěrech, novely zákona, zánik smlouvy o spotřebitelském úvěru, problematika reklamní kampaně, bonita zájemců a databáze dlužníků, sankce a mimosoudní řešení sporů.....	14
Zákon o spotřebitelských úvěrech.....	14
Zánik smlouvy o spotřebitelském úvěru	16
Reklamní kampaně.....	21
Úvěrové registry.....	22
Sankce a správní delikty v oblasti spotřebitelského práva.....	24

Mimosoudní řešení sporů v oblasti spotřebitelských úvěrů a funkce finančního arbitra	26
4. Práva a povinnosti „úvěrového“ spotřebitele, problematika lichvy.....	28
Práva a povinnosti spotřebitele dle nového zákona o spotřebitelském úvěru...	28
Právo spotřebitele na informace o spotřebitelském úvěru	29
Povinnost posuzovat bonitu dlužníka ze strany věřitele	33
Další příklady porušování práv spotřebitelů ze strany věřitelů.....	34
Problematika lichvy	36
Metodika	40
5. Úvěrový barometr dle CCB k 30. 9. 2013, vyhodnocení testu finanční gramotnosti z oblasti úvěrů	42
Úvěrový Barometr k 30. 9. 2013.....	42
Vyhodnocení testu finanční gramotnosti z oblasti úvěrů.....	52
Závěr	60
Summary	62
Seznam literatury	64
Seznam grafů.....	67
Seznam příloh.....	68

Úvod

Samotná ochrana spotřebitele i spotřebitelské úvěry jsou v našem právu relativně novou oblastí, která je častým tématem ve sdělovacích prostředcích i na vědeckých diskuzích. Abychom správně pochopili samotný význam právního rámce pro poskytování úvěrů spotřebitelům, je nutné se seznámit s vývojem tohoto institutu, který vysvětluje, proč byl pro poskytování spotřebitelských úvěrů v České republice přijat samostatný zákon. Dále je nutné se pozastavit i nad evropskými kořeny spotřebitelské politiky, protože právě Evropa a Evropská unie dala ochraně spotřebitele řádnou důležitost, a to díky směrnici Consumer Credit Directive 2008/48/ES, která stanovila jak nové povinnosti „úvěrového“ spotřebitele, tak také jeho práva. Nezbytnou součástí je nový občanský zákoník, který platí od 1. ledna 2014, a s tím spojená novela zákona o spotřebitelském úvěru. Hlavními pilíři této práce jsou všechna nová práva a povinnosti, které s sebou změny přináší, např. zvýšení sankcí za porušení práv spotřebitelů či samotného zákona, zneužívání drahých telefonních linek ke sjednávání úvěrů apod. Vedle vymezení základních pojmů, jako co je vůbec spotřebitelský úvěr, jaké jsou možnosti jeho ukončení či jaké možnosti má věřitel při zkoumání bonity dlužníka, se tato práce dále zabývá problematikou mimosoudního řešení sporů mezi věřiteli a dlužníky, funkcí finančního arbitra, a také upozorňuje na nekalé praktiky některých věřitelů a problematiku lichvy.

V praktické části diplomové práce jsem se zaměřila na dvě oblasti. První oblastí je tzv. úvěrový barometr k 3. čtvrtletí roku 2013, který podává veškeré informace o úvěrech evidovaných v Bankovním i Nebankovním úvěrovém registru. Druhou oblastí je potom vyhodnocení testu finanční gramotnosti z oblasti úvěrů, který vyplnilo 113 anonymních respondentů různého věku a vzdělání. Cílem testu bylo zjistit, zda spotřebitelé znají základní pojmy a zda znají svá práva v této oblasti.

1. Právní ochrana spotřebitele, exkurz

Historický vývoj spotřebitelských úvěrů

Pokud se podíváme do historie, jsou základy ochrany spotřebitele při poskytování úvěrů v podstatě ve shodě s vlastnostmi věci nebo služby u příslušných typů smluv, jako je smlouva kupní, nebo smlouva o dílo apod. Historicky to bylo právě římské právo, které položilo základy závazkového práva všeobecně a jeho odkaz se logicky promítá i do aktuálního chápání právních otázek. Římské právo je základem evropské právní kultury, jehož instituty mají zejména v oblasti majetkových práv rozhodující vliv i na moderní občanské zákoníky. Již v dřívějších dobách byl stanoven příkaz splnění informační povinnosti, tak jak je tomu v současném znění zákona, který zdánlivě nemá nic s historickým právem společného. Také úloha měr, vah a měření na trzích byla v historii značná. Souviselo to s obecnou roztržitostí měr, vah i měrných systémů v rámci Evropy i třetího světa. Z toho vylýnula jedna důležitá zásada, a to užívání měr a vah toho místa, kde se trh právě konal. Moderní úprava ochrany spotřebitele samozřejmě přináší i nové prvky, např. zpřístupnění širších trhů spotřebitelům, oproti některým starším pravidlům, která umožňovala v určitých časových úsecích přístup na trhy pouze místním obyvatelům pod peněžitou sankcí.

V Evropě jsme se poprvé setkali s tématem spotřebitelské politiky na pařížském summitu v roce 1972, kdy představitelé jednotlivých zemí vyzvali ke společné politické akci týkající se této oblasti. Krátce nato, v dubnu 1975, představila Evropská komise Předběžný program EHS o ochraně spotřebitele a informační politice. Tento dokument se stal později základem spotřebitelské legislativy Společenství tím, že shrnul pět základních práv spotřebitelů. Podle něho má každý právo na ochranu zdraví a bezpečnosti, ochranu ekonomických zájmů, náhradu škody, informace, vzdělávání a zastoupení. V programu dále

zaznělo, že spotřebitelská politika má průřezový charakter a uvedené cíle byly postupně začleňovány do jednotlivých politik Společenství (např. do hospodářské politiky, společné zemědělské politiky, politiky životního prostředí, energetické a dopravní politiky aj.). Z hlediska našeho právního systému je úprava spotřebitelských smluv nezbytná z hlediska dosažení kompatibility našeho právního řádu s legislativou EU. Tato upravuje ochranu spotřebitele v rovině soukromoprávních smluv, kdy v rámci našeho právního řádu došlo historicky k promítnutí směrnic do našeho právního řádu a to směrnice Rady 93/13/EHS z 5. 4. 1993 o nekalých podmínkách ve spotřebitelských smlouvách, směrnice Rady 85/577/EHS z 20. 12. 1985 o ochraně spotřebitele při smlouvách sjednávaných mimo obchodní provozovnu a směrnice Evropského parlamentu a Rady 97/7/ES z 20. 5. 1997 o ochraně spotřebitele z hlediska smluv sjednávaných na dálku (distanční smlouvy). Tyto směrnice jsou těmi nejzásadnějšími, které se do našeho právního řádu promítly.

Český právní řád je ovlivněn rovněž dalšími obdobnými předpisy, např. směrnicí Rady 85/374/EHS ze dne 25. 7. 1985 o sblížení právních a správních předpisů členských států, týkající se odpovědnosti za vadné výrobky, či směrnice Evropského parlamentu a Rady 2000/31/ES ze dne 8. 6. 2000 o některých aspektech služeb informační společnosti, zejména elektronického obchodu na vnitřním trhu.

Ochrana spotřebitele z hlediska právní ochrany původně směřovala na ochranu spotřebitele z hlediska jeho základních práv, například bezpečnosti výrobků a potravin, postupně se rozvinula do veškerých oblastí, kde je spotřebitel na svých právech ohrožen, a nakonec přerostla i v samostatnou úpravu regulující spotřebitelské úvěry.

V roce 2007 Evropská komise zahájila řízení pro porušení práva proti České republice (také proti Slovensku, Estonsku, Maďarsku, Lotyšsku, Litvě, Maltě, Polsku a Slovinsku), protože dospěla k názoru, že vnitřní právní předpisy nejsou

v souladu s požadavky směrnice 93/13/EHS o nepřiměřených podmínkách ve spotřebitelských smlouvách.

Prvotním a zásadním předpisem byla směrnice Rady 87/102/EHS ze dne 22. 12. 1986 o sblížení právních a správních předpisů členských států týkajících se spotřebitelských úvěrů. Ta platila až do června roku 2010, kdy byla nahrazena směrnicí Evropského parlamentu a Rady 2008/48/ES ze dne 23. 4. 2008 o smlouvách o spotřebitelském úvěru a zrušení směrnice Rady 87/102/EHS.

DOHNAL, Jakub. Spotřebitelský úvěr. Leges, Praha 2011. ISBN 978-80-87212-76-9.

HOROVÁ, Olga. Ochrana spotřebitele. Oeconomica, Praha 2004. ISBN 80-245-069-4.

Spotřebitelský úvěr obecně

U laické veřejnosti není prakticky rozdíl mezi klasickou půjčkou dle nového občanského zákoníku a smlouvou o úvěru dle zákoníku obchodního. Tyto dva pojmy nebývají rozlišovány, nicméně jsou mezi nimi určité zásadní rozdíly. Smlouva o půjčce je tzv. kontraktem reálným a smlouva o úvěru kontraktem konsensuálním. To znamená, že u půjčky je výrazně zesílena důkazní povinnost věřitele ohledně uzavření smlouvy, kde je již od počátku nutné dokazovat poskytnutí peněz, aby vůbec smlouva vznikla. U smlouvy o úvěru má účinky uzavření smlouvy již příslib poskytnutí peněžních prostředků ze strany věřitele. Zatímco ze smlouvy o úvěru vzniká věřiteli povinnost rezervovat a na žádost dlužníka poskytnout v jeho prospěch peněžní prostředky do sjednané výše a dlužníkovi vzniká právo (nikoliv povinnost) úvěr čerpat a povinnost poskytnuté prostředky vrátit a zaplatit úroky, pak smlouvou o půjčce přenechává věřitel dlužníkovi peníze nebo jiné druhově určené věci a dlužník se zavazuje ve

sjednané době peníze nebo jiné druhově určené věci vrátit. Nový občanského zákoník, který je v platnosti od 1. ledna 2014, přinesl v oblasti úvěrů a půjček změny v terminologii. V novém znění je dáno, že smlouvou o úvěru se úvěrující zavazuje, že úvěrovanému poskytne na jeho požádání a v jeho prospěch peněžní prostředky do určité částky, a úvěrovaný se zavazuje poskytnuté peněžní prostředky vrátit a zaplatit úroky. Nový občanský zákoník přebírá úpravu smlouvy o úvěru ze současného obchodního zákoníku a jedinou změnou je to, že věřitel je úvěrující a dlužník úvěrovaný. Z půjčky se nyní stává zápůjčka. Smlouvou o zápůjčce přenechává zapůjčitel zastupitelnou věc vydlužiteli tak, aby ji užíval dle libosti a po čase vrátil věc stejného druhu. Zde je to podobné, z věřitele se stává zapůjčitel a z dlužníka vydlužitel. Nový občanský zákoník se u zápůjčky vypořádává s některými situacemi, na které minulá úprava nepamatovala. Pokud se má zápůjčka vrátit v jiné měně, vrácená částka musí vždy hodnotově odpovídat tomu, co bylo zapůjčeno. U nepeněžitých plnění se vrací věc stejného druhu bez ohledu na to, jestli její cena v průběhu zápůjčky stoupla či klesla. Pokud smlouva neurčí, kdy má být zápůjčka vrácena, je doba splatnosti vázána na výpověď smlouvy. Obecná výpovědní doba bude šest týdnů, pokud si ji strany nesjednají jinak. V případě, že bude zápůjčka sjednána jako bezúročná, bude ji moci vydlužitel splatit i bez vypovězení smlouvy. Nový občanský zákoník také řeší možnost odstoupení od smlouvy v případě prodloužení vydlužitele při vrácení zápůjčky ve splátkách. Zapůjčitel bude moci od smlouvy odstoupit v případě, že bude vydlužitel v prodloužení se splacením více než dvou splátek či jedné splátky po dobu delší než tři měsíce.

DOHNAL, Jakub. Spotřebitelský úvěr. Leges, Praha 2011. ISBN 978-80-87212-76-9.

Peníze.cz: Nový občanský zákoník: Licenční smlouva, úvěr a zápůjčka. [online]. 2014. [cit. 2014-03-04]. Dostupné na WWW: <

http://www.penize.cz/podnikani/278027-novy-obcansky-zakonik-licencni-smlouva-uver-a-zapujcka>

Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník

Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník

Pojem a právní úprava spotřebitelského úvěru

Spotřebitelský úvěr je příslib poskytnutí peněžních prostředků podnikatelem fyzické nepodnikající osobě. Je to tedy klasický obligační vztah, kdy na jedné straně stojí podnikatel, který má povinnost na základě uzavřené smlouvy poskytnout spotřebiteli peněžní prostředky, a na straně druhé spotřebitel, který má právo podnikatelem poskytnuté prostředky použít, následně je vrátit a zaplatit úroky. Smlouva o úvěru je upravena v obchodním zákoníku, dále je ovlivněna občanským zákoníkem a v neposlední řadě novelou zákona č. 43/2013 Sb. (původní zákon č. 145/2010 Sb.) o spotřebitelském úvěru ze dne 25. 2. 2013. Samozřejmě je také nutné brát v úvahu příslušné předpisy evropských institucí a orgánů.

DOHNAL, Jakub. Spotřebitelský úvěr. Leges, Praha 2011. ISBN 978-80-87212-76-9.

Zákon č. 43/2013 Sb. - Novela zákona o spotřebitelském úvěru (zákon č. 145/2010 Sb.)

2. Zmapování oblasti úvěrů v ČR a v EU, Consumer Credit Directive 2008/48/ES

Oblast úvěrů v ČR

Počátky právní regulace poskytování spotřebitelských úvěrů se v České republice datují na konec devadesátých let minulého století, kdy byl vypracován zákon č. 321/2001 Sb., o některých podmínkách sjednávání spotřebitelského úvěru, který vstoupil v účinnost od 1. 1. 2002 a té pozbyl až 25. 2. 2013 účinností novely zákona č. 43/2013 Sb. o spotřebitelském úvěru. Ovšem zásadním předpisem v oblasti úvěrů v našem právním řádu, jak už bylo uvedeno výše, byla nejdříve směrnice Rady 87/10/EHS z roku 1986 o sbližování právních a správních předpisů členských států týkající se spotřebitelského úvěru. Ta uváděla ve své preambuli, že vzhledem k tomu, že programy Evropského hospodářského společenství pro politiku ochrany a informovanosti spotřebitele mimo jiné stanoví, že spotřebitel má být chráněn proti nevýhodným úvěrovým podmínkám, mělo by se přednostně přikročit k harmonizaci obecných podmínek spotřebitelského úvěru. Po našem vstupu do evropských institucí se tato směrnice promítla právě v zákoně č. 321/2001 Sb., o některých podmínkách sjednávání spotřebitelského úvěru. Tento zákon v podstatě převzal znění výše uvedené směrnice Rady z roku 1986 a stanovil některé podmínky smlouvy o spotřebitelském úvěru, v souladu s právem Evropského společenství. Na rozdíl od tehdy platného občanského zákoníku tento zákon definoval spotřebitele již jako fyzickou osobu, která při uzavírání a plnění smlouvy nejedná v rámci své obchodní nebo jiné podnikatelské činnosti a v jejíž prospěch je spotřebitelský úvěr sjednáván. V této souvislosti se projevíly první nedostatky při harmonizaci s evropským právem, kdy tehdy platný občanský zákoník ještě nedefinoval spotřebitele pouze jako fyzickou osobu, ale jako osobu, která při uzavírání a plnění smlouvy nejedná v rámci své obchodní nebo jiné

podnikatelské činnosti. Občanský zákoník správně zachytil osobu spotřebitele jako fyzické osoby až zákonem 155/2010 Sb.

Zákon č. 321/2001 Sb., o některých podmínkách sjednávání spotřebitelského úvěru

Zákon č. 43/2013 Sb. o spotřebitelském úvěru

Směrnice Rady EU 87/10/EHS z roku 1986, o sblížení právních a správních předpisů členských států týkající se spotřebitelského úvěru

Ministerstvo průmyslu a obchodu: zákon č. 155/2010Sb. [online]. 2011, [cit 2012-10-12]. Dostupné na WWW:<<http://www.mpo.cz/dokument85049.html>>

Oblast úvěrů v EU

Evropští zákonodárci se věnovali problematice ochrany spotřebitele ve finančním sektoru několik let a je důležité, udělat si přehled v dokumentech, které se tohoto tématu týkají. V současnosti je až 90% rozhodnutí týkajících se finančních produktů přijímáno v Bruselu. Výjimkou není ani spotřebitelský úvěr. Ten se řídí čtyřmi základními směrnicemi:

- směrnice Rady 87/102/EHS z 22. prosince 1986 o sblížení právních a správních předpisů členských států týkajících se spotřebitelského úvěru, kdy cílem této směrnice bylo harmonizovat národní legislativu o spotřebitelském úvěru a zajistit vysokou úroveň ochrany spotřebitelů, obsahuje ustanovení o tom, co musí obsahovat nabídka úvěru a prodeje na splátky;
- směrnice Rady 90/88/EHS z 22. února 1990 novelizující výše uvedenou směrnici, která obsahuje metodu výpočtu roční procentní sazby nákladů (RPSN);

- směrnice Evropského parlamentu a Rady 98/7/ES z 16. února 1998 novelizující směrnici z roku 1986.

Směrnice Evropského parlamentu a Rady č 2008/48/ES ze dne 23. 4. 2008 o sblížení právních předpisů členských států týkajících se spotřebitelského úvěru, která celoplošně upravuje úvěrovou politiku vůči spotřebitelům v Evropské unii, nově zahrnuje body, které v mnoha ohledech posilují práva spotřebitele. Cílem nové směrnice je plně harmonizovat národní legislativu o spotřebitelském úvěru a zajistit vysokou a srovnatelnou úroveň ochrany spotřebitelů ve všech členských státech Evropské unie. Obsahuje například ustanovení o tom, co musí obsahovat nabídka úvěru a prodeje na splátky, povinnost uvádět v nabídkách spotřebitelských úvěrů RPSN nebo možnost odstoupit do 14 dnů od uzavřené smlouvy bez udání důvodů.

S problematikou spotřebitelského úvěru úzce souvisí i další předpisy přijaté na úrovni Evropské unie, jedná se zejména o:

- nařízení Evropského parlamentu a Rady č. 593/2008 ze dne 17. června 2008, o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy (označované též jako Řím I.), podle kterého se určuje rozhodné právo pro řešení přeshraničních spotřebitelských sporů;
- nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 864/2007 ze dne 11. července 2007 o právu rozhodném pro mimosmluvní závazkové vztahy (tzv. Řím II), určující rozhodné právo zejména pro nároky vzniklé z titulu náhrady škody.
- nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 861/2007, kterým se zavádí evropské řízení o drobných nárocích, umožňující využít zjednodušené procedury pro uplatnění nároku nepřevyšujícího částku 2.000 EUR.

Dolceta: Ochrana spotřebitele v oblasti úvěrů [online]. 2011 [cit. 2012-10-15]. Dostupné na WWW: <http://www.dolceta.eu/ceska-republika/Mod2/-Ochrana-spotrebitele-v-oblasti-.html>

KNOBLOCHOVÁ, Věra. Vývoj ochrany spotřebitele. Obecné aspekty [online]. 2006, [cit. 2012-10-15]. Dostupné na WWW: <<http://www.mpo.cz/dokument7587.html>>.

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/48/ES o smlouvách o spotřebitelském úvěr a o zrušení směrnice Rady 87/102/EHS

Consumer Credit Directive 2008/48/ES

V dubnu 2008 byla přijata Evropským parlamentem a Radou nová směrnice č. 2008/48/ES o spotřebitelských úvěrových smlouvách, která přináší několik změn oproti stávajícímu stavu v úvěrových vztazích. Nová směrnice vytváří podmínky pro skuteční vnitřní trh se spotřebitelskými úvěry, zajišťuje vysoký stupeň ochrany spotřebitele a zjednodušuje komunitární úpravy při implementaci. Spotřebitelé v ČR by tak mohli lépe dosáhnout na přeshraniční úvěry právě díky sjednoceným pravidlům pro poskytování spotřebitelských úvěrů. Směrnice reaguje na dva významné jevy. Prvním je rozmach spotřebitelských, převážně nebankovních, úvěrů jak do množství uzavřených smluv, tak i do objemu poskytovaných finančních prostředků. S tím souvisí ruku v ruce předlžování spotřebitelů. Druhým důvodem je především zavádění nových úvěrových nástrojů. Směrnice se vztahuje na často uzavírané úvěrové smlouvy. Do její působnosti ale není zahrnuta celá řada úvěrů, jako jsou hypoteční úvěry, úvěry zajištěné nemovitostí, úvěry o celkové výši nižší než 200€ a vyšší než 75.000€, většina leasingových úvěrů, ve formě přečerpání se splatností do jednoho měsíce,

zaměstnanecké úvěry nebo bezúročné půjčky. Směrnice je založena na maximální harmonizaci. Rozdíly v úrovni ochrany spotřebitele mezi členskými státy by měli být odstraněny tak, aby se spotřebitel rozhodoval v plné znalosti věci. Směrnice v daleko podstatnější míře reguluje informace uváděné v reklamě. Nově mají spotřebitelé právo získat standardní spotřebitelské informace uváděné v reklamě nebo informace o jakýchkoliv údajích o nákladech úvěru a to jasným, výstižným a zřetelným způsobem prostřednictvím názorného příkladu. Směrnice bojuje hlavně proti tzv. „skrytým poplatkům“, a to plnou informovaností spotřebitelů o veškerých poplatcích zahrnutých do celkových nákladů na úvěr. Doplnuje platnou úpravu informacemi o nekalých obchodních praktikách.

Povinnosti vyplývající ze směrnice

1. Předšmluvní a smluvní informace

Předšmluvní informace musí být poskytovány formou formuláře „Standardní evropské informace o spotřebitelském úvěru“, který představuje informační minimum. Zavedla se také nová ustanovení a to právo spotřebitele obdržet na požádání a bezplatně kopii návrhu úvěrové smlouvy. V souladu se současnými potřebami trhu je zvláště řešena otázka poskytování informací prostřednictvím hlasové komunikace či komunikace na dálku a poskytování informací o některých konkrétních úvěrových smlouvách, např. ve formě možnosti přečerpání. V případě poskytování informací formou formuláře budou všechny údaje stejně výrazné, čímž by měla být odbourána současná praxe uvádění všeobecných smluvních podmínek v drobném písmu. Poskytování smluvních informací je zpřesněno uvedením minimálního informačního standardu, včetně povinnosti pravidelného informování o případných změnách úrokové sazby. Jsou zde stanoveny i zvláštní informační povinnosti věřitele u úvěrových smluv s možností přečerpání. Hlavním

účelem této nové úpravy je dosáhnout plné informovanosti spotřebitele tak, aby mohl učinit kvalifikované rozhodnutí, zda a jakou úvěrovou smlouvu uzavře.

2. *Princip odpovědného úvěrování*

Omezuje předlužování spotřebitelů, což je ve všech členských státech EU neustálý problém. Na základě tohoto principu je věřitel povinen vyhodnotit před poskytnutím úvěru bonitu spotřebitele. A v případě potřeby nahlédnout do zvláštní databáze k posouzení spotřebiteli schopnosti splácet.

3. *Právo spotřebitele na odstoupení od smlouvy ve lhůtě 14ti dnů*

Směrnice zakotvila nově také právo spotřebitele na odstoupení od smlouvy ve lhůtě 14ti dnů od jejího uzavření.

4. *Předčasné splacení úvěru*

Přesněji je také regulováno předčasné splacení úvěru, včetně řešení odškodnění věřitele, pokud mu v souvislosti s předčasným splacením vzniknou náklady. Evropský parlament, s podporou Komise, do směrnice doplnil možnost členských států zavést věřitelův nárok na vyšší odškodnění než stanovenou hranici 1% předčasně splacené výše úvěru v případě, že věřitelova ztráta přesahuje maximální částku stanovenou vnitrostátním právem, jež může být až do výše 10 000€ za 12 po sobě jdoucích kalendářních měsíců.

5. *Smlouvy o vázaném úvěru*

Podrobně je upraven i režim smluv o vázaném úvěru, kdy by spotřebitel, pokud uplatní právo na odstoupení od smlouvy, neměl být nadále vázán ani žádnou jinou vázanou smlouvou.

6. *Postoupení pohledávek*

Nově je regulováno postoupení pohledávek tak, aby se spotřebitel neocítl v méně výhodné situaci.

7. RPSN

Dalším významným ustanovením je článek upravující roční procentní sazbu nákladů (RPSN), který stanovil přesnou matematickou formuli pro výpočet, jakož i veškeré položky, které musí být při výpočtu zohledněny. Definice a všechny položky jsou přesně a podrobně definovány, aby RPSN spotřebiteli skutečně sloužila jako nástroj srovnání mezi věřiteli.

8. Dozorový orgán pro dohled nad věřiteli a povinnosti zprostředkovatelů

Směrnice stanovila i povinnost členských států zajistit dozorový orgán pro dohled nad věřiteli a také některé povinnosti zprostředkovatelů úvěrů, jako například uvést předem rozsah jejich oprávnění nebo sjednat předem jejich odměnu.

Ministerstvo průmyslu a obchodu: Směrnice o smlouvách o spotřebitelském úvěru [online]. 2008 [cit. 2011-10-15]. Dostupné na WWW: <<http://www.mpo.cz/dokument49844.html>>.

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/48/ES o smlouvách o spotřebitelském úvěr a o zrušení směrnice Rady 87/102/EHS

3. Zákon o spotřebitelských úvěrech, novely zákona, zánik smlouvy o spotřebitelském úvěru, problematika reklamní kampaně, bonita zájemců a databáze dlužníků, sankce a mimosoudní řešení sporů

Zákon o spotřebitelských úvěrech

Od 1. ledna 2011 začal v ČR platit zákon 145/2010 Sb., o spotřebitelském úvěru, vycházející z evropské směrnice 2008/48/ES, který byl 25. 2. 2013 novelizován (zákon č. 43/2013 Sb.). Tato právní úprava se týká spotřebitelských úvěrů v rozmezí od 5 000 Kč do 1 880 000 Kč. Nevztahuje se na hypoteční úvěry. Nový zákon o spotřebitelském úvěru pomůže spotřebitelům, zároveň ale může znamenat i zdražení finančních služeb. Limity úrokových sazeb či spotřebitelské rozhodčí doložky však nadále zůstávají neřešeny.

Zákon přinesl poměrně zásadní změny pro spotřebitele žádající o úvěry, a také pro banky i nebankovní subjekty, které úvěry poskytují. Nová právní úprava výrazně posílila práva spotřebitelů, například jim dala možnost odstoupit od úvěrové smlouvy do 14 dnů bez udání důvodu. Rovněž značně zvyšuje informační povinnost poskytovatelů spotřebitelských úvěrů. Poskytovatelé také mají povinnost prokázat, že před poskytnutím úvěru důkladně posoudili schopnost klienta splácet. Novelou, která začala platit od 25. 2. 2013, ministerstvo financí reagovalo na podněty mnoha spotřebitelských organizací s primárním cílem ještě lépe ochránit spotřebitele. Jedním z podnětů, který upozornil na ty nejvýznamnější neférové praktiky, byl i průzkum společností Provident Financial a Poradna při

finanční tísní a serveru Měšec.cz. Novelou jsou postaveny mimo zákon všechny neférové praktiky, jako např. přehnaně vysoké zprostředkovatelské poplatky bez jistoty, že žadatel půjčku skutečně dostane, nutnost uzavírat návazné smlouvy (např. o životním pojištění), předražené telefonní linky ke sjednání úvěru, používání blanco směnek k zajištění úvěru a používání nepřiměřeného zajištění úvěru (např. ručení nemovitosti v hodnotě několika milionů za půjčku v řádu tisíců korun). Nová zákonná úprava ovšem neřeší některé palčivé problémy jako například rozhodčí doložky ve spotřebitelských smlouvách. Také úrokové sazby nadále nejsou nijak limitovány.

„Zákon o spotřebitelském úvěru sice z důvodu povinné harmonizace s právem EU přináší spotřebitelům vyšší ochranu při uzavírání spotřebitelských úvěrových smluv, zároveň ovšem uložením nových a často spíše zbytečných informačních povinností uvalí například na banky mnohem větší byrokratickou zátěž, což může velmi pravděpodobně vést k jistému zdražení jejich služeb,“ okomentoval nový zákon o spotřebitelském úvěru odborník na finanční a bankovní právo Martin Šubrt z advokátní kanceláře ROWAN LEGAL. „Banky zde trochu doplatily na některé nebankovní subjekty, proti nimž je zákon namířen především a jejichž praktiky při poskytování úvěrů představují v Česku palčivý problém,“ pokračuje Šubrt.

Novinky.cz: Nekalé úvěrové praktiky končí, novela je zruší [online]. 2012 [cit. 2013-01-13]. Dostupné na WWW: < <http://www.novinky.cz/finance/287574-nekale-uverove-praktiky-konci-novela-zakona-je-zrusi.html> >

Novinky.cz: Nový zákon úvěry nezdraží, tvrdí banky [online]. 2010 [cit. 2011-12-12]. Dostupné na WWW: <http://www.novinky.cz/ekonomika/220985-novy-zakon-uvery-nezdrazi-tvrdi-banky.html>

Zákon č. 43/2013 Sb. - Novela zákona o spotřebitelském úvěru (zákon č. 145/2010 Sb.)

Zánik smlouvy o spotřebitelském úvěru

Závazky mají z teoretického hlediska určitou fázi svého vývoje a svůj průběh. Jsou jimi vznik, případná změna a zánik závazku, kdy v občanském právu je odstoupení od smlouvy a výpověď jedněmi z nejčastějších případů ukončení závazku.

Výpověď úvěrového smlouvy na dobu neurčitou

Ustanovení §12 zákona o spotřebitelském úvěru o výpovědi smlouvy upravuje možnost ukončení spotřebitelského úvěru sjednaného na dobu neurčitou speciálně, a to tak, že výpovědní dobu zkracuje na jeden měsíc, např. právě u tzv. revolvingových úvěrů, čili úvěrů poskytovaných opětovně. Výpověď je tedy účinná okamžitě, jakmile dojde k věřiteli a navíc nesmí být věžitelem jakkoli zpoplatněna. I když bylo do nové legislativy toto nové právo zakotveno, jeho aplikace je opět diskutabilní ze dvou důvodů. Informace o možnosti vypovědět smlouvu na dobu neurčitou není součástí povinných informací, které musí být spotřebiteli sděleny před uzavřením smlouvy a tak může být toto ustanovení dále věřiteli obcházeno. Právo na výpověď smlouvy má na druhé straně i věřitel, když v ustanovení §12 odst. 2 zákona o spotřebitelském úvěru je stanoveno, že věřitel je oprávněn ukončit spotřebitelský úvěr sjednaný na dobu neurčitou písemnou výpovědí, a to v listinné podobě nebo na jiném trvalém nosiči dat, výpovědní lhůta ale nesmí být kratší než 2 měsíce. Toto ustanovení ovšem musí být zakotveno ve smlouvě. Věřitel také může z objektivních důvodů ukončit oprávnění čerpat spotřebitelský úvěr a o této skutečnosti a důvodech, které ho k tomu vedou, spotřebitele informovat předem. Opět se zde ale setkáváme s neurčitým právním pojmem v podobě „objektivní důvody“.

Odstoupení od úvěrové smlouvy

Dalším druhem ukončení smluvního vztahu mezi věžitelem a dlužníkem je odstoupení od smlouvy. Zákon o spotřebitelském úvěru umožňuje spotřebiteli

odstoupit hned z několika důvodů. Odstoupení je jednostranný, z povahy věci právní úkon, adresovaný druhé smluvní straně. Právní účinek tedy vzniká v okamžiku, kdy tento projev vůle došel druhému adresátovi. V ustanovení §11 zákona o spotřebitelském úvěru je tedy nově stanoveno, že spotřebitel může od smlouvy, ve které se sjednává spotřebitelský úvěr, odstoupit bez uvedení důvodů ve lhůtě 14 dnů ode dne uzavření této smlouvy. V případě, že tato smlouva neobsahuje takovou informaci, lhůta pro odstoupení neskončí dříve než 14 dnů poté, kdy věřitel spotřebiteli chybějící informace poskytne. Od takové smlouvy, ve které se sjednává spotřebitelský úvěr, lze odstoupit podle odstavce 1 písemně, a to v souladu s informací uvedenou v této smlouvě a o právu na odstoupení. Je důležité poznamenat, že lhůta pro odstoupení je považována za zachovanou, je-li odstoupení odesláno věřiteli v listinné podobě nebo na jiném trvalém nosiči dat, nejpozději v poslední den lhůty. Zákon o spotřebitelském úvěru upravuje i další institut, který je obsažen v občanském zákoníku, a sice řešení situace vyvstalého bezdůvodného obohacení. Pro věřitele je důležité doplnit, že v zákoně je stanoveno, že došlo-li k odstoupení výše uvedeným způsobem, je spotřebitel povinen bez zbytečného odkladu, nejpozději do 30 dnů ode dne odeslání odstoupení, zaplatit věřiteli jistinu. V tomto případě je spotřebitel povinen zaplatit věřiteli úrok ve výši, na kterou by věřiteli vznikl nárok, pokud by k odstoupení od smlouvy nedošlo, a to za období ode dne, kdy byl spotřebitelský úvěr čerpán, do dne, kdy je jistina splacena. V případě odstoupení spotřebitele od této smlouvy nemá věřitel právo požadovat po spotřebiteli žádné další plnění, s výjimkou náhrady nevratných poplatků zaplacených věřitelem orgánům veřejné správy nebo jiným osobám pověřeným výkonem veřejné správy. I 14denní lhůta k odstoupení od smlouvy může být obcházena ze strany věřitelů. Úvěry mohou být jednoduše poskytovány až po uplynutí čtrnáctidenní lhůty poskytnuté spotřebiteli k odstoupení od smlouvy, aby se předešlo zbytečným administrativním nákladům.

Předčasné splacení spotřebitelského úvěru

Výraznější efekt přináší pro spotřebitele další z možností zániku závazku dlužníka vůči věřiteli. Tím je předčasné splacení úvěru, a tedy možnost dlužníka vyrovnat

své závazky dříve, než nastanou např. sankční kroky ze strany věřitele, či za situace, kdy dlužník nashromáždí dostatek svých prostředků k uhrazení pohledávky. Směrnice 2008/48/ES, na základě které je vystaven nový právní předpis o spotřebitelských úvěrech, opravdu stanoví, že by členské státy měly spotřebitelům umožnit zánik jejich závazků před dobou stanovenou ve smlouvě. Věřitel by na druhé straně měl mít možnost odškodněn za předčasně ukončený smluvní vztah. Při stanovování metody výpočtu odškodnění je však dle směrnice důležité dodržovat několik zásad. Výpočet odškodnění, na něž má věřitel nárok, by měl být průhledný a srozumitelný spotřebiteli již v před smluvní fázi a v každém případně v průběhu plnění úvěrové smlouvy. Metoda výpočtu by navíc měla být snadno použitelná pro věřitele a měla by usnadnit kontrolu odškodnění příslušnými orgány. Z těchto důvodů a s ohledem na to, že spotřebitelský úvěr není vzhledem k délce svého trvání a výši financován pomocí nástrojů dlouhodobého financování, by měl být strop pro výši odškodnění stanoven paušální sazbou. Ustanovení §15 zákona o spotřebitelském úvěru praví, že spotřebitel je oprávněn spotřebitelský úvěr zcela nebo zčásti splatit kdykoliv po dobu trvání spotřebitelského úvěru. V takovém případě má spotřebitel právo na poměrné snížení celkových nákladů spotřebitelského úvěru. Pro případ předčasného splacení spotřebitelského úvěru má věřitel právo na náhradu nutných a objektivně odůvodněných nákladů, které mu vznikly v přímé souvislosti s předčasným splacením. Zákon také upravuje stanovení částek, které je věřitel oprávněn požadovat za předčasné splacení úvěru. Výše náhrady nákladů věřiteli totiž nesmí přesáhnout 1% z předčasně splacené části celkové výše spotřebitelského úvěru, přesahuje-li doba mezi předčasným splacením a sjednaným koncem spotřebitelského úvěru jeden rok. Není-li tato doba delší než jeden rok, nesmí výše náhrady nákladů přesáhnout 0,5% z předčasně splacené části celkové výše spotřebitelského úvěru. Jedná se tedy regulaci smluvní autonomie vůle, v tomto případě ovšem samozřejmě ve prospěch spotřebitele. Další omezení částek placených v takovém případě spotřebitelem je v ustanovení §15 zákona o spotřebitelském úvěru. Důležité ovšem je, že částka 0,5% potažmo 1% se počítá z částky, která je souhrnem všech částek, jež jsou dány spotřebiteli

k dispozici. Ustanovení §15 zákona o spotřebitelském úvěru totiž odkazuje na ustanovení §3 písm. k) téhož zákona. Dle ustanovení §15 odst. 5 nesmí náhrada nákladů, které spotřebitel za toto předčasné ukončení zaplatí, přesáhnout částku úroku, kterou by spotřebitel zaplatil za dobu předčasného splacení do skončení spotřebitelského úvěru. Toto ustanovení bylo přijato i přesto, že směrnice o spotřebitelských úvěrech, na jejímž základě byl zákon o spotřebitelských úvěrech přijat, umožňuje členským státům stanovit, že věřitel může výjimečně uplatňovat vyšší odškodnění, pokud prokáže, že jeho ztráta z předčasného splacení přesahuje částku vypočtenou dle čl. 16 odstavce 2 směrnice. Nutno připomenout, že pokud poskytovatelé spotřebitelských úvěrů budou požadovat po spotřebitelích vyšší částky za předčasné splacení úvěru, než je stanoveno v zákoně, může jim být uložena správní sankce až ve výši 5 000 000 Kč dle ust. §20 odst. 5 písm. a) zákona o spotřebitelském úvěru v návaznosti na ust. § 20 odst. 2 písm. c) téhož zákona.

Odstoupení od smlouvy o spotřebitelském úvěru navázanou na smlouvu kupní

Další novinkou je vyřešení situace, kdy spotřebitel kupuje zboží na splátky. V dřívější právní úpravě nebyla tato otázka upravena vůbec. Objevovaly se situace, kdy s ohledem na absenci vzájemné provázanosti smluv nemohl spotřebitel uplatnit svá práva. Jednalo se například o případy, kdy si spotřebitel na úvěr pořídil elektrický spotřebič, na který mu byly věřitelem poskytnuty peněžní prostředky, které byly posléze převedeny ve prospěch třetí osoby na úhradu zboží. Jestliže smluvní vztah fungoval bez problémů a zboží zakoupené spotřebitelem prostřednictvím spotřebitelského úvěru bylo bezvadné, neobjevil se žádný problém. Komplikovanější situace nastala, když bylo úvěrované zboží vadné a spotřebitel uplatnil u prodávajícího odpovědnost za vady. Takové uplatnění odpovědnosti totiž často stavělo spotřebitele do role, kdy se nemohl domoci prakticky ničeho. Věřitel i prodávající se vymlouvali jeden na druhého a spotřebitel se nemohl svých práv domoci ani u jedné ze stran, kdy tak jako tak musel doplatit své závazky za úvěr vůči věřiteli, i když například od kupní smlouvy na elektrický spotřebič odstoupil. To bylo samozřejmě nekonformní

s evropskou spotřebitelskou politikou, a momentálně je tedy vše jinak. Zákon o spotřebitelském úvěru rozumí smlouvou o vázaném spotřebitelském úvěru takovou smlouvu, ve které se sjednává spotřebitelský úvěr a která je závislá na smlouvě o koupi zboží nebo poskytnutí služby. Má se za to, že smlouva, v níž se sjednává spotřebitelský úvěr, je závislá na smlouvě o koupi zboží nebo služby, pokud je smlouva, ve které se sjednává spotřebitelský úvěr, určena výhradně k financování koupě určitého zboží nebo poskytnutí určité služby a:

- Prodávající nebo poskytovatel služby je zároveň věřitelem ;
- Věřitel využije služeb prodávajícího nebo poskytovatele služeb v souvislosti s uzavřením nebo přípravou smlouvy, ve které se sjednává spotřebitelský úvěr;
- Konkrétní zboží nebo služba jsou výslovně uvedeny ve smlouvě, ve které se sjednává spotřebitelský úvěr.

Vyvstává ale problém, zda musí mít smlouva o vázaném úvěru splněny všechny tři prvky kumulativně, či alternativně. Je ovšem jasné, že postačí splnění pouze jedné z podmínek (věřitel = prodejce, či věřitel používá prodejce jako zástupce, anebo úvěrované zboží je uvedeno ve smlouvě). V případě smluv o vázaném úvěru existuje mezi koupí zboží nebo služeb a úvěrovou smlouvou, uzavřenou pro tento účel, vzájemná závislost. Proto uplatní-li spotřebitel podle práva Společenství své právo odstoupit od kupní smlouvy, neměl by být nadále vázán smlouvou o vázaném úvěru. Tím by neměla být dotčena vnitrostátní právní úprava smlouvy o vázaném věru v případech, kdy byla kupní smlouva zrušena nebo kdy spotřebitel uplatnil své právo odstoupit od smlouvy podle vnitrostátního úprava. Rovněž by neměla být dotčena práva spotřebitele podle vnitrostátních předpisů, z nichž vyplývá, že ve vztahu mezi spotřebitelem a dodavatelem zboží či poskytovatelem služeb nemůže být přijat žádný závazek ani nemůže být uskutečněna žádná platba, pokud spotřebitel nepodepsal úvěrovou smlouvu za účelem financování koupě daného zboží nebo služeb. Zákon o spotřebitelském úvěru nyní přichází s novinkou, která v ustanovení §14 odst. 3 stanoví, že jestliže

spotřebitel odstoupil od smlouvy o koupi zboží nebo poskytnutí služby, kde cena zboží nebo služby je plně nebo částečně hrazena spotřebitelským úvěrem, zaniká též smlouva o vázaném úvěru. Zánik smlouvy o vázaném spotřebitelském úvěru navíc nesmí být spojován s uplatněním jakýchkoliv sankcí ze strany věřitele nebo třetí osoby.

DOHNAL, Jakub. Spotřebitelský úvěr. Leges, Praha 2011. ISBN 978-80-87212-76-9.

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/48/ES o smlouvách o spotřebitelském úvěr a o zrušení směrnice Rady 87/102/EHS

Zákon č. 43/2013 Sb. - Novela zákona o spotřebitelském úvěru (zákona č. 145/2010 Sb.)

Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník

Reklamní kampaně

Zákon o spotřebitelském úvěru řeší mimo jiné i to, jak má vypadat reklama na něj. Pokud reklama na spotřebitelský úvěr obsahuje jakýkoliv údaj o nákladech, musí být její součástí i jasný, zřetelný a výstižný příklad, zahrnující zákonem stanovené informace. Většina reklam ale tento zákon zcela ignoruje, ti zodpovědnější uvedou údaje alespoň malými písmeny. Právo nemůže řešit všechny myslitelné situace a tam, kde zákon končí, by měla nastupovat profesní etika a společenská odpovědnost firem. Problematice odpovědného zadlužování se věnuje řada projektů a na takzvanou finanční gramotnost vynakládají poskytovatelé úvěrů značné finanční prostředky, přesto reklama nabádá ke všemu jinému, jen ne k rozumnému užívání úvěrů.

*Časopis dTest: dTest monitoruje neetické reklamy na úvěry [online]. 2012 [cit 2013-01-20]. Dostupné na WWW:<
<http://tendable13.joguetudo.com/browser.php?indx=7964968&item=6>>*

Úvěrové registry

Bankovní (BRKI) a nebankovní (NRKI) registrantských informací jsou velmi dobře zabezpečené databáze informací o klientech finančních institucí, kteří se vůči nim nějakým způsobem zadlužili. Díky registrům mohou banky i nebankovní finanční instituce při žádosti o poskytnutí finančních prostředků o svém potenciálním zákazníkovi zjistit výši jeho závazků, a zda v minulosti své závazky platil řádně a včas. Tuto informaci pak mohou využít při rozhodování, zda finanční prostředky zákazníkovi poskytnou či nikoliv. Bankovní registrantských informací (BRKI) provozuje společnost CBCB – Czech Banking Credit Bureau, a.s. V bankovním registru se nachází každá fyzická osoba, tedy občan i fyzická osoba podnikající, která má s některou členskou bankou nebo stavební spořitelnou uzavřenou úvěrovou smlouvu nebo ji v minulosti uzavřenou měla či o uzavření úvěrové smlouvy teprve žádá. Může se jednat například o hypotéku, úvěr ze stavebního spoření, spotřebitelský úvěr, kontokorent, kreditní kartu nebo třeba povolený debet. V registru jsou také vedeny fyzické osoby, které o úvěr či o vydání kreditní karty teprve žádají. Údaje o firmách v bankovním registru nejsou. Nebankovní registrantských informací (NRKI) provozuje zájmové sdružení LLCB – Leasing & Loan Credit Bureau. Nebankovní registr obsahuje na rozdíl od bankovního registru kromě fyzických osob a fyzických osob podnikajících také údaje o osobách právnických (tzn. o obchodních společnostech). Organizátorem obou registrů je společnost CCB – Czech Credit Bureau, a.s. Technické zabezpečení provozu obou registrů zajišťuje její mateřská společnost CRIF S.p.A., která je čtvrtou největší světovou společností v oblasti provozování úvěrových registrů.

Ke každé fyzické a právnické osobě jsou v registrech kromě jména, rodného čísla/identifikačního čísla a adresy uvedeny také základní informace o tom, jak a kolik celkem fyzická či právnická osoba splácí nebo v minulosti splácela. Konkrétně je to údaj týkající se počtu úvěrových smluv, které daná osoba má, výše částek jednotlivých úvěrů a výše pravidelných splátek. Součástí informací je i historie splácení těchto závazků a informace o jejich zajištění. Registry dále obsahují údaje o tom, zda daná osoba právě nežádá o nějaký úvěrový produkt. Souhlas se zpracováním osobních údajů banky nepotřebují. Výměna informací o platební morálce, bonitě a důvěryhodnosti klientů je bankám povolena v zákoně o bankách. Mohou se tedy díky této zákonné výjimce informovat a vyměňovat si informace i bez jeho souhlasu. U nebankovního registru je situace jiná, zde je souhlas klienta se zpracováním osobních údajů nezbytný proto, aby informace mohly být do registru zaslány. Oba registry si navzájem vyměňují informace. Věřitelské subjekty tak dostávají o svých klientech ucelené informace v jeden okamžik, což mimo jiné umožňuje rychlejší zpracování žádosti o úvěr. Pro vzájemnou výměnu dat mezi registry je nutný ovšem souhlas klienta, který bývá součástí žádosti o úvěr. Existující bezpečnostní opatření zajišťují, aby bankovní tajemství nebylo porušeno a informace nebyly zneužity. Jakmile klient podepíše žádost o úvěr, jejíž součástí bude výše uvedený souhlas, a finanční instituce se následně dotáže do příslušného registru pro ověření bonity klienta, objeví se informace o této úvěrové žádosti v registru. Rozhodne-li se klient z jakéhokoli důvodu úvěr nečerpat (nepodepíše úvěrovou smlouvu), nebo bude odmítnut ze strany finanční instituce, údaj o jeho žádosti bude z registru vymazán po jednom roce v případě banky a po 6 měsících v případě jiné finanční instituce. V úvěrových registrech jsou zaneseny veškeré informace, tzn. nejen negativní, ale i pozitivní. Pozitivní informací je například to, že si klient v minulosti vzal úvěr, řádně a v pravidelných splátkách ho splácel a v dohodnutém termínu celý splatil. To, že registr obsahuje pozitivní informace, umožňuje klientům budovat si svou úvěrovou historii, případně napravit své prohřešky z minulosti. Díky pozitivním údajům z registru tak mohou úvěry znovu získat i lidé, kteří si s sebou nesou z minulosti nějaký drobný přestupek, např. opožděnou splátku. Ve vyspělých

zemích si lidé často budují svou úvěrovou historii již od mládí, aby se postupem času dostali k lepším bankovním produktům a podmínkám. Uživatelé bankovního registru jsou banky (ze zákona mezi banky patří i stavební spořitelny). V rámci vzájemné výměny dat mezi BRKI a NRKI mohou získávat informace i další finanční instituce, například leasingové a úvěrové společnosti, které mají smlouvu s provozovatelem nebankovního registru. Jejich možnost získávat tyto informace je podmíněna souhlasem klienta. Samozřejmě právo žádat informace z registrů o své osobě má i každý občan, fyzická osoba podnikající či právnická osoba.

V registru se klient objevuje i jako ručitel jiného úvěru, tudíž tento úvěr bude finanční instituce považovat za potenciální klientův závazek. Proto je nutné si rozmyslet, zda vstupovat do ručitelských závazků cizích osob.

Informace, které se o klientech evidují v NRKI a BRKI, mohou klienti získat za manipulační poplatek.

Průvodce úvěrovými registry [online]. 2011 [cit. 2011-12-02]. Dostupné na WWW: <http://www.casperconsumer.cz/files/soubory/63-63-Pruvodce_uverovymi_registry.pdf>

Sankce a správní delikty v oblasti spotřebitelského práva

Pro doplnění nového zákona o spotřebitelských úvěrech je nutno uvést, že oproti předchozímu zákonu byly posíleny sankční kroky vůči věřitelům a poskytovatelům úvěrů s tím, že nově dozor v této oblasti vykonává i Česká národní banka. Primární je zaměření na skutkové podstaty, které se týkají neúplné reklamy a neposkytnutí předmluvních informací. V takových případech lze uložit věřitelům pokutu až 20 000 000 Kč, což je nejvyšší možná peněžní sankce v takovýchto případech. Jedná se například o požadování vyšší poplatků za předčasné splacení spotřebitelského úvěru, porušení informační povinnosti, neplnění povinností plynoucích z vázaných spotřebitelských úvěrů a jiné. Deliktů

skutkové podstaty jsou detailně popsány v ustanovení § 20 zákona o spotřebitelském úvěru. Nově jsou skutkové podstaty rozděleny podle maximální pokuty do tří kategorií a to pokuty do 1 500 000,-, do 10 000 000,- a do 20 000 000,-. Nejnížší pokuty jsou za například za provinění neposouzení schopnosti klienta splácet úvěr, za které je možno udělit pokutu do 1 500 000 Kč, a nejnížší je sankce v případě, kdy osoba, která je oprávněna zpracovávat údaje o spotřebitelích za účelem posuzování jejich úvěruschopnosti, neposkytne informace jiným věřitelům se sídlem nebo místem podnikání v jiném členském státě Evropské unie přístup k schraňovaným údajům za stejných podmínek jako věřitelům se sídlem nebo místem podnikání v České republice, nebo neuveřejnění podmínky přístupu věřitelů k těmto údajům způsobem umožňujícím dálkový přístup. Za tento delikt lze uložit pokutu do výše 1 500 000 Kč a ze strany bank a poskytovatelů úvěrů by mohl být do budoucna jedním z nejčastějších. Při určení výměry pokuty se přihlédne k závažnosti správního deliktu, zejména ke způsobu jeho spáchání a jeho následkům a k okolnostem, za nichž byl spáchán. Zákon o spotřebitelském úvěru ovšem pamatuje i na možnost exkulpace pro věřitele, která je uvedena v ust. §21, kdy výrazně chráněny jsou právnické osoby s tím, že za správní delikt neodpovídají, jestliže prokáží, že vynaložily veškeré úsilí, které bylo možno požadovat, aby porušení právní povinnosti zabránily. Banky by tedy služby měly pro tyto případy přenést odpovědnost na své kvalifikované právní poradce, aby došlo k případnému snížení sankcí. Nelze si totiž představit větší vynaložení úsilí v této oblasti než zadat právní úpravu kvalifikovaných odborníkům z oblasti práva. Odpovědnost právnické osoby za správní delikt zaniká, jestliže správní orgán o něm nezahájil řízení do 2 let ode dne, kdy se o něm dozvěděl, nejpozději však do 5 let ode dne, kdy byl spáchán. Celkově lze shrnout, že byla velmi zesílena odpovědnost věřitelů, a je vhodné jim doporučit, aby se pro tyto případy obrátili na kvalifikované právní zástupce. V zákoně o spotřebitelském úvěru existují totiž ustanovení, která nejsou na první pohled zřetelná, ale pro věřitele a jejich právní zástupce hrají významnou roli.

Mimosoudní řešení sporů v oblasti spotřebitelských úvěrů a funkce finančního arbitra

V této oblasti se zaměříme hlavně na možnosti používání rozhodčích doložek ve smlouvách uzavíraných se spotřebitelem. Smlouvy o spotřebitelském úvěru jsou přitom vlastně nejtypičtějším druhem takovýchto smluv, kde se momentálně vedou spory o to, zda rozhodčí doložky ve spotřebitelských smlouvách ano, či ne. Bohužel je nutno konstatovat, že v této oblasti hrají zcela očividně velkou roli tlaky jednotlivých stran na to, aby se zákonodárce vydal konkrétním směrem, a nikoli relevantní právně teoretické argumenty. Debaty o spotřebitelských smlouvách a možnosti uzavírat k nim rozhodčí doložky či rozhodčí smlouvy jsou tak v rovině odborné, tak i mezi těmi, u nichž je motivace k diskuzi a obhajobě určitého názoru celkem jasná. Pokud se budeme držet směrnice o spotřebitelských úvěrech č. 2008/48/ES, pak ta v čl. 24 stanoví, že členské státy zajistí zavedení vhodných a účinných postupů pro mimosoudní řešení spotřebitelských sporů v souvislosti s úvěrovými smlouvami, případně s využitím stávajících subjektů.

Vhodným a účinným postupem pro mimosoudní řešení spotřebitelských sporů v souvislosti s úvěrovými smlouvami byl nakonec v zákoně o spotřebitelském úvěru zvolen finanční arbitr, jehož institut je upraven v zákoně č. 229/2002 Sb., o finančním arbitrovi, ve znění pozdějších předpisů. Rozhodnutí, které vydává finanční arbitr, se nazývá nález. Proti nálezu je možné ve lhůtě 15 dní podat odůvodněné námitky, o nichž rozhoduje opět finanční arbitr. Pravomocný nález finančního arbitra je vykonatelný podle občanského soudního řádu. Finanční arbitr je členem sítě FIN-NET, sdružující instituce mimosoudního řešení spotřebitelských sporů z oblasti finančního trhu v Evropském hospodářském

prostoru, v rámci této sítě je možné řešit i přeshraniční spory. Současný zákon umožňuje prostřednictvím finančního arbitra řešit pouze omezený rozsah sporů, kdy se jedná například o spory mezi osobami, které provádějí převody peněžních prostředků, a jejich klienty a o spory mezi osobami vydávajícími elektronické platební karty a jejich klienty. Současné znění zákona o finančním arbitrovi tudíž neumožňuje řešit jeho prostřednictvím spory ze spotřebitelských úvěrů.

DOHNAL, Jakub. Spotřebitelský úvěr. Leges, Praha 2011. ISBN 978-80-87212-76-9.

Zákon č. 229/2002 Sb., o finančním arbitrovi

4. Práva a povinnosti „úvěrového“ spotřebitele, problematika lichvy

Práva a povinnosti spotřebitele dle nového zákona o spotřebitelském úvěru

Informování spotřebitele o náležitostech spotřebitelských smluv je jedním z pilířů evropské společenské politiky, přičemž zákon o spotřebitelském úvěru v duchu příslušné směrnice, na jejímž základě stojí, tento pilíř plně reflektuje. Oproti předchozí právní úpravě je nyní stanoveno, že všechny informace, které je věřitel povinen spotřebiteli poskytnout, musí být stejně výrazné a rozsah informací, které je potřeba spotřebiteli ze strany věřitele poskytnout, je taxativně vymezen. Aby se spotřebitelé mohli rozhodovat na základě úplné znalosti věci, měli by před uzavřením úvěrové smlouvy získat přiměřené informace o podmínkách a nákladech úvěru a o svých povinnostech, přičemž by měli mít možnost vzít si tyto informace s sebou a posoudit je. Pro zajištění co největší průhlednosti a srovnatelnosti nabídek by tyto informace měly zahrnovat především roční procentní sazbu nákladů úvěru, určenou stejným způsobem v celém Společenství. Zákon nestanovil povinnost informovat spotřebitele ze strany věřitelů vždy pouze prostřednictvím jednotného formuláře, ale tohoto formuláře je možno použít v podstatě dobrovolně, vyjma případů, které zákon taxativně stanovuje, jako např. smlouvy uzavřené na dálku. Dále je v ust. §5 odst. 5 zákona o spotřebitelském úvěru stanoveno, že věřitel poskytne náležité vysvětlení, aby byl spotřebitel schopen posoudit, zda navrhovaná smlouva, ve které se sjednává spotřebitelský úvěr, odpovídá jeho potřebám a finanční situaci. Náležitým vysvětlením se rozumí především vysvětlení předmluvních informací, včetně důsledků prodlení a základních informací o jednotlivých nabízených produktech a

jejich dopadech na spotřebitele. Zákon rozlišuje informace, které je věřitel povinen poskytnout spotřebiteli před uzavřením smlouvy a které jsou nutnou součástí samotné smlouvy o spotřebitelském úvěru. Tyto informace jsou pak uvedeny v příloze č. 2 a 3 zákona o spotřebitelském úvěru.

DOHNAL, Jakub. Spotřebitelský úvěr. Leges, Praha 2011. ISBN 978-80-87212-76-9.

Právo spotřebitele na informace o spotřebitelském úvěru

A) Obecné informace o spotřebitelském úvěru a právech spotřebitele:

- Informace o druhu spotřebitelského úvěru;
- Informace o věřiteli, případně o zprostředkovateli spotřebitelského úvěru;
- Informace o právu spotřebitele na bezplatné obdržení kopie návrhu smlouvy, v níž se sjednává spotřebitelský úvěr;
- Informace o době, po kterou je věřitel vázán informacemi poskytnutými před uzavřením smlouvy, ve které se sjednává spotřebitelský úvěr, nebo návrhem na uzavření této smlouvy;
- Informace o právu spotřebitele na okamžité a bezplatné vyrozumění o výsledku vyhledávání v databázi umožňující posouzení úvěruschopnosti spotřebitele, je-li žádost o poskytnutí spotřebitelského úvěru zamítnuta na základě vyhledávání v databázi, a o údajích o použité databázi.

B.) Informace o nákladech na spotřebitelský úvěr

- informace o celkové výši spotřebitelského úvěru a podmínkách jeho čerpání;

- informace o výpůjční úrokové sazbě, podmínkách upravujících použití této sazby a případně o jakémkoliv indexu nebo referenční sazbě použitelné pro počáteční úrokovou sazbu, jakož i o době, podmínkách a postupu pro změnu úrokové sazby, uplatňují-li se za různých okolností různé úrokové sazby, uvádějí se výše uvedené informace o všech úrokových sazbách;
- informace o stanovené úrokové sazbě použitelné v případě opožděných plateb nebo smluvní pokutě v případě prodlení spotřebitele a o veškerých dalších důsledcích vyplývajících z prodlení spotřebitele;
- informace o celkové částce splatné spotřebitelem a roční procentní sazbě nákladů na spotřebitelský úvěr, která musí být dále vysvětlena prostřednictvím reprezentativního příkladu s uvedením veškerých předpokladů použitých pro její výpočet, u níž je věřitel povinen zohlednit požadavky na spotřebitelský úvěr, které mu spotřebitel sdělil, stanoví-li smlouva, v níž se sjednává spotřebitelský úvěr, různé způsoby čerpání s různými poplatky nebo výpůjčními úrokovými sazbami uvede, že jiné mechanismy čerpání uplatňované na tento typ spotřebitelského úvěru mohou vést k vyšším ročním procentním sazbám nákladů na spotřebitelský úvěr;
- sdělení případné povinnosti spotřebitele hradit notáři náklady spojené s uzavřením smlouvy, ve které se sjednává spotřebitelský úvěr;
- informace o poplatcích za vedení jednoho nebo více účtů zaznamenávajících platební transakce a čerpání, ledaže je otevření účtů nepovinné, dále o poplatcích za používání platebních prostředků pro platební transakce i čerpání a o veškerých ostatních poplatcích vyplývajících ze smlouvy, ve které se sjednává spotřebitelský úvěr, a o podmínkách, za nichž lze tyto poplatky změnit;
- informace o zboží nebo službě a o jejich ceně, která by byla placena bez využití spotřebitelského úvěru, v případě spotřebitelského úvěru ve formě odložené platby za zboží nebo službu a smluv a vázaném úvěru;

- informace o výši, počtu a četnosti plateb, jež má spotřebitel provést, případně o způsobu přiřazování plateb k jednotlivým dlužným částkám s různými výpůjčními úrokovými sazbami pro účely splácení;
- informace o případné povinnosti uzavřít smlouvu o doplňkové službě související se smlouvou, ve které se sjednává spotřebitelský úvěr, zejména pojištění, je-li uzavření smlouvy o doplňkové službě povinné pro získání spotřebitelského úvěru nebo pro jeho získání za nabízených podmínek;
- informace o skutečnosti, zda případné použití kapitálu vytvořeného platbami spotřebitele namísto splácení spotřebitelského úvěru povede k úplnému splacení spotřebitelského úvěru;
- informace o případném požadovaném zajištění.

C) Informace relevantní k ukončení smlouvy o spotřebitelském úvěru

- Doba trvání smlouvy o spotřebitelském úvěru;
- Poučení o právu na odstoupení od smlouvy, ve které se sjednává spotřebitelský úvěr;
- Informace o právu na předčasné splacení spotřebitelského úvěru, o případném právu věřitele na náhradu vzniklých nákladů a o způsobu jejich stanovení.

Výše uvedené rozdělení není samoúčelné a dokonce ani tento výčet není úplný. Informační povinnost je například ještě širší u spotřebitelského úvěru ve formě možnosti přečerpání splatného na požádání. Některé informace jsou silně akcentovány, jiné naopak, např. spotřebitelé jsou dobře informováni o veškerých nákladech, ovšem o možnosti odstoupení od smlouvy nebo kontaktech na věřitele už méně, důraz je kladen na informace o nákladech, ale spotřebiteli nemusí být detailně sděleno, jak může od smlouvy odstoupit nebo smlouvu změnit, což by mu přineslo větší užitek. Je škoda, že takové ustanovení může být ze strany věřitelů

samozřejmě obcházeno jedinou větou typu: „*Spotřebitel prohlašuje, že byl ve smyslu zákona o spotřebitelském úvěru seznámen se všemi předmluvními informacemi i ostatními údaji požadovanými tímto zákonem či odkazem na obchodní podmínky vyvěšeným na internetu.*“ Potom by ovšem toto ustanovení ztratilo smysl. Nejpřínosnější částí a nutností je určitě informace o celkových nákladech spotřebitelského úvěru pro spotřebitele. Těmi se rozumí veškeré náklady, včetně úroku, provizí, daní a dalších poplatků, které spotřebitel musí zaplatit v souvislosti s uzavřením smlouvy, a to včetně nákladů souvisejících s doplňkovými službami. Jedná se například o pojistné, pokud je sjednání pojištění povinné pro získání úvěru. Stejně jako i v předchozí právní úpravě obsahuje i nová právní úprava smlouvy o úvěru sankci za porušení informační povinnosti. Neobsahuje-li smlouva, ve které se sjednává spotřebitelský úvěr, informace v příslušných přílohách zákona a spotřebitel tuto skutečnost uplatí u věřitele, pokládá se spotřebitelský úvěr od počátku za úročený ve výši diskontní sazby platné v době uzavření této smlouvy uveřejněné České národní bankou a ujednání o jiných platbách na spotřebitelský úvěr jsou neplatná. Nově je vymezen i pojem „celková částka splatná spotřebitelem“, kterou je součet celkové výše spotřebitelského úvěru (který je dán spotřebiteli k dispozici) a celkových nákladů spotřebitelského úvěru pro spotřebitele. Souhrn všech částek, které jsou dány spotřebiteli k dispozici, je pro účely tohoto zákona nazván celkovou výší spotřebitelského úvěru. Může se jednat buď o částku jednorázově poskytnutou věřitelem spotřebiteli, nebo o horní strop v úvěrovém rámci, stanovící nejvyšší finanční částku, kterou může spotřebitel čerpat od věřitele v budoucnosti. Mělo by být proto možné, aby volný pohyb úvěrových nabídek probíhal za optimálních podmínek jak pro ty, kdo úvěr nabízejí, tak i pro ty, kdo o něj žádají, a to s řádným přihlédnutím ke specifické situaci v jednotlivých členských státech. Aby se mohli spotřebitelé rozhodovat na základě úplné znalosti věci, měli by před uzavřením úvěrové smlouvy získat přiměřené informace o podmínkách úvěru a o svých povinnostech, přičemž by měli mít možnost vzít si tyto informace s sebou a posoudit je. Pro zajištění co největší průhlednosti a srovnatelnosti nabídek by tyto

informace měly zahrnovat především roční procentní sazbu nákladů úvěru, určenou stejným způsobem v celém Společenství.

DOHNAL, Jakub. Spotřebitelský úvěr. Leges, Praha 2011. ISBN 978-80-87212-76-9.

Povinnost posuzovat bonitu dlužníka ze strany věřitele

Jednou z novinek v nové úpravě spotřebitelských úvěrů je povinnost věřitelů posuzovat tzv. úvěruschopnost (bonitu) spotřebitelů. Zákon stanoví, že věřitel je povinen před uzavřením smlouvy, v které se sjednává spotřebitelský úvěr, či před změnou takové smlouvy spočívající ve významné navýšení celkové výše spotřebitelského úvěru posoudit s odbornou péčí schopnost spotřebitele úvěr splácet. Toto posuzování úvěruschopnosti klientů není v praxi ničím novým a dělo se tak již za dřívější právní úpravy. Bylo však veřejným tajemstvím, že zprostředkovatel úvěru měl možnost věřiteli prostřednictvím formuláře žádosti o poskytnutí úvěru sdělit, že je klient nebonitní. Dělo se tak buď přímo poznámkou na zprostředkované žádosti, nebo speciálním číselným kódem, který se zprostředkovatelé a věřitelé bránili před nařčením z diskriminace, i když k ní ve skutečnosti docházelo. Nový zákon o spotřebitelském úvěru stanoví, že informace o možnostech klienta splácet úvěr jsou posuzovány na základě dostatečných informací získaných od spotřebitele, a pokud je to nezbytné, také nahlédnutím do databází umožňujících posouzení úvěruschopnosti spotřebitele. Nová právní úprava navíc stanovuje povinnosti i pro spotřebitele, když je spotřebitel povinen věřiteli na jeho žádost poskytnout úplné, přesné a pravdivé údaje, nezbytné pro posouzení jeho schopnosti spotřebitelský úvěr splácet. V zákoně je také stanoveno, že pokud věřitel s odbornou péčí neposoudí schopnost spotřebitele splácet spotřebitelský úvěr, může mu být uložena sankce až do výše dvou milionů korun českých. Výkon dozoru nad dodržováním povinností je stanoven mezi dva orgány – Českou obchodní inspekci a Českou národní banku, která ukládá i výše

uvedenou sankci. Pro spotřebitele ovšem žádné sankce stanoveny nejsou, i když jsou to často právě spotřebitelé, kdo do smluv uvádějí nepravdivé údaje, s úmyslem získat pro sebe z úvěru majetkový prospěch. Ovšem úmyslně mylně poskytnuté informace spotřebitele řeší příslušné trestněprávní předpisy, např. ustanovení §211 zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku, který zakotvuje skutkovou podstatu úvěrového podvodu a uvádí, že kdo při sjednávání úvěrové smlouvy nebo při čerpání úvěru uvede nepravdivé anebo hrubě zkreslené údaje nebo podstatné údaje zamlčí, bude potrestán odnětím svobody až na dva roky nebo zákazem činnosti. Směrnice 2008/48/ES o smlouvách o spotřebitelském úvěru dále stanovuje, že členské státy určí pravidla pro sankce za porušení vnitrostátních předpisů přijatých na základě této směrnice a přijmou veškerá nezbytná opatření k zajištění jejich uplatňování. Takovéto sankce musí být účinné, přiměřené a odrazující. Samotná formulace, že je věřitel povinen posoudit úvěruschopnost dlužníka s náležitou odbornou péčí, je také nedostatečná, jelikož není tento pojem v našem právním řádu přesně definovaný a tím narušuje princip právní jistoty. Zmíněná formulace nabízí velice široký prostor pro interpretaci, taxativní výčet postupů by byl lepším řešením.

DOHNAL, Jakub. Spotřebitelský úvěr. Leges, Praha 2011. ISBN 978-80-87212-76-9.

Ustanovení §211 zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku

Další příklady porušování práv spotřebitelů ze strany věřitelů

Jedním z velkých nešvarů a dalším porušováním práv spotřebitelů je zneužívání nevyplněných směnek (takzvaných bianco směnek), kam neféroví věřitelé mohou napsat jakoukoliv částku, kterou potom po dlužníkovi vymáhají. Jsou známy i případy, že klient svůj dluh zaplatil, ale věřitel na něm ještě vymáhal částku, kterou napsal na směnku. Novela zákona o spotřebitelském úvěru směnky ruší.

"Ke splacení nebo zajištění splacení spotřebitelského úvěru nelze použít směnku nebo šek," říká upravený § 18 zákona č. 145/2010 Sb., o spotřebitelském úvěru.

Mnozí zájemci o půjčku se také setkali s další neférovou praktikou, kdy zavoláním na určité telefonní číslo nabízející sjednání či zprostředkování úvěru, museli zaplatit až 95 korun českých za minutu volání. Půjčky se nedočkali, avšak zavoláním na inzerované linky přišli o nemalé částky. Novela ovšem těmto praktikám udělala přítrž. Při nabízení, sjednávání a zprostředkování úvěrů nebude možné používat telefonní čísla s vyšší než běžnou cenou.

Velmi časté a nejnebezpečnější neférové praktiky, kdy věřitel například za stotisícovou půjčku požadoval ručení nemovitostí v hodnotě milionů je s platností novely zákona o spotřebitelském úvěru také konec. Z pohledu spotřebitele se jedná o nejdůležitější změnu v zákoně. Zajištění spotřebitelského úvěru již nebude moci být ve zjevném nepoměru k hodnotě zajišťované pohledávky.

Dalším palčivým problémem je, kdy zprostředkovatelé úvěrů nedodržují své povinnosti vůči spotřebitelům. Zprostředkovatelem je osoba, která není věřitelem a která v rámci své podnikatelské činnosti nebo v rámci samostatného výkonu svého povolání za odměnu nabízí spotřebiteli možnost uzavřít smlouvu, ve které se sjednává spotřebitelský úvěr s věřitelem, nebo mu pomáhá tuto smlouvu uzavřít nebo ji jménem věřitele uzavírá. Zprostředkovatel je také povinen v reklamě nebo dokumentaci určené pro spotřebitele uvádět rozsah svých oprávnění, zejména to, že vykonává zprostředkovatelskou činnost výhradně pro jednoho nebo více věřitelů, nebo že tuto činnost nevykonává pro žádného věřitele. To předchází situaci, kdy za dřívějšího znění zákona nebylo možné zjistit, jaká oprávnění zprostředkovatel má. Zprostředkovatel je pro účely výpočtu roční procentuální sazby nákladů na spotřebitelský úvěr povinen sdělit věřiteli výši své odměny, pokud ji spotřebitel platí. Je důležité upozornit, že se do nového zákona nedostalo ustanovení o odpovědnosti zprostředkovatelů úvěrů za škodu, jak je tomu například v zákoně o pojišťovacích zprostředkovatelích a samostatných likvidátorech pojistných událostí. Novela zákona dále zabránila jak účtování

přemrštěných poplatků za zprostředkování půjček, tak nucení žadatelů do sjednání životního pojištění pod záminkou, že to zvýší jejich bonitu. V současnosti si totiž některé firmy účtují tři až pět tisíc korun za zprostředkování půjčky klientovi. Pokud mu je ale půjčka zamítnuta, poplatek se mu už nevrátí. Podobná praxe je i u životního pojištění, které v případě zamítnutí půjčky nezaniká. Klient ho tak musí buď platit dál, nebo pod pokutou (například 15 tisíc korun) vypovědět. Nově také musí být smlouva o zprostředkování úvěru písemně a spotřebitel v ní musí být informován o právu na odstoupení. Pokud zprostředkovatel nezajistí obstarání půjčky do 14 dnů, může klient od smlouvy odstoupit. Pokud to udělá, smlouva se zruší a zprostředkovatel musí klientovi vrátit i zaplacený poplatek. Pochopitelně zaniknou i případné další doplňkové smlouvy (například životní pojištění) vázané na smlouvu o půjčce.

DOHNAL, Jakub. Spotřebitelský úvěr. Leges, Praha 2011. ISBN 978-80-87212-76-9.

Novinky.cz: Nekalé úvěrové praktiky končí, novela je zruší [online]. 2012 [cit. 2013-01-13]. Dostupné na WWW: < <http://www.novinky.cz/finance/287574-nekale-uverove-praktiky-konci-novela-zakona-je-zrusi.html> >

Problematika lichvy

Novela zákona o spotřebitelském úvěru, která byla přijata 25. 2. 2013, nepřinesla dostatečná opatření proti lichvářům a v konečném důsledku spotřebitele dostatečně neochránila. Boje v Poslanecké sněmovně byli plně značné. Právníci pozměňovacímu návrhu vyčítala, že se vměšuje do smluvního vztahu mezi zákazníkem a poskytovatelem služby. Naopak opoziční poslanec Vít Bárta naopak argumentoval, že situace je mimořádně závažná, neboť se očekává překročení hranice jednoho milionu exekucí. Vít Bárta navrhoval, aby byl zaveden strop pro vyšší roční průměrné sazby nákladů, protože ta dosahuje u některých společností i

stovek procent. Tento pevný strop by se přizpůsoboval lombardní sazbě České národní banky, odstupňovanou podle výše půjčené částky, přičemž by se měnila automaticky bez zasedání vlády. Vlastní návrh na pevný strop předložila v minulosti také sociální demokracie. Byl sice do jisté míry podobný návrhu Víta Bárty, ten jej ovšem tehdy nepodpořil, protože v tomto případě by se strop RPSN fixoval a vláda by ho musela opravovat příslušným nařízením.

Se stále lepším maskováním přicházejí lichváři jen proto, aby oběť připravili o peníze. Většinou se vydávají za finanční službu, která pomůže při oddlužení, nebo za poradce při platební neschopnosti. Příkladem budiž důvěřivý klient z Plzně, kterému nejmenovaná společnost slíbila, že mu pomůže zbavit se exekuce v hodnotě dvanácti tisíc korun. Různými kličkami jej potom připravila o byt za 850 tisíc korun. Problém lichvy a exekucí vnímají nejenom někteří politici, ale i občanská sdružení. Jedním z nich je spolek Šalamoun. Tento spolek navrhuje lépe vymezit skutkovou podstatu přečinu lichvy v trestním zákoníku a zároveň zvýšit tresty pro lichváře, protože obětí takových podvodů se stávají především lidé v tísní. Spolek chce zvýšit trest za lichvu na tři roky odnětí svobody a zavést zákaz činnosti pro firmy, které se lichvou proviní. Původní podoba zákona zakazovala zneužívat například rozumové slabosti, tísně, nezkušenosti nebo rozrušení. V praxi však soud splnění těchto podmínek dokazuje s obtížemi nebo vůbec ne. Smlouvy obvykle obsahují dodatek, že dlužník podepisuje text po uvážení a svobodně. Tím nevědomě vylučuje přitěžující okolnosti. Dalším trikem je to, že lichvář poskytne půjčku přes nastrčenou osobu. U soudu pak argumentuje, že o rozumové slabosti nebo finanční tísní dlužníka nevěděl, protože půjčku sám nesjednával. Důležitým krokem je také omezit úroky a poplatky, které si účtují lichvářské firmy. Většina lidí není totiž schopna posoudit parametry půjčky. Soudy při řešení lichvy většinou porovnávají nabídky s nabídkou bank, ovšem když zde najdou výrazný nepoměr mezi úrokem obvyklým a úrokem žalovaného lichváře, nikoho neodsoudí. Stanovení jasné hranice mezi tolerovaným úrokem a lichvou by pro soud znamenalo jednoznačný návod, jak soudit. Přitěžující okolností má být začlenění klamavých prvků do smluv jako

například ustanovení o vysokých smluvních pokutách, které nelze splatit, stejně jako uzavírání smluv přes zprostředkovatele. V novém občanském zákoníku je ale lichva upravena výslovně. Úprava lichvy v novém občanském zákoníku vychází z pojetí tohoto institutu v trestním zákoníku. Lichvou nyní rozumíme situaci, kdy jedna strana „*zneužije tísně, nezkušenosti, rozumové slabosti, rozrušení nebo lehkomyšlnosti druhé strany a dá sobě slíbit či poskytnout plnění, jehož majetková hodnota je k vzájemnému plnění v hrubém nepoměru*“. Hrubý nepoměr se posuzuje srovnáním hodnot vzájemného plnění a případně také přihlédnutím k dalším okolnostem (například době trvání závazku). Smlouva uzavřená za výše uvedených (lichevních) podmínek je neplatná. Neplatnosti se však nemůže dovolávat podnikatel, který uzavřel smlouvu při svém podnikání; předpokládá se určitý standard odbornosti a péče. Nový občanský zákoník také přináší komplexní úpravu úroků (z půjček, z prodlení atd.). Za povšimnutí stojí předně dvě ustanovení – limitace úroků z prodlení a úroky z úroků. Občanský zákoník nově obsahuje ustanovení, jehož cílem je přimět věřitele, aby zbytečně neotálel s uplatněním práva na zaplacení dluhu. Doposud mohli věřitelé v podstatě bez omezení (samozřejmě s ohledem na běh promlčecí doby) vyčkávat s uplatněním práva u soudu, a tak nechat vzrůst úroky z prodlení. Nový občanský zákoník však stanovuje pravidlo pro ochranu dlužníka, a to hranici pro požadované úroky. Jestliže věřitel bez rozumného důvodu otálí s uplatněním práva, úroky mohou činit pouze tolik, co jistina. Další úroky náleží věřiteli až od okamžiku, kdy své právo uplatnil u soudu. Dále je v novém občanském zákoníku zakotveno ustanovení, které se týká úroků z úroků. Dle současné právní úpravy není možné úroky z úroků požadovat (s výjimkou ujednání, že se úrok stane součástí jistiny), nový občanský zákoník však poměrně překvapivě úroky z úroků umožňuje, pokud je tak mezi stranami výslovně ujednáno. Navíc stačí i ústní forma dojednání.

DOHNAL, Jakub. Spotřebitelský úvěr. Leges, Praha 2011. ISBN 978-80-87212-76-9.

*Deník.cz: Zákon nerozlišuje, zda jde o lichvu anebo o seriózní finanční službu [online]. 2012 [cit. 2013-02-02]. Dostupné na WWW: <
<http://www.denik.cz/ekonomika/zakon-nerozlisuje-zda-jde-o-lichvu-anebo-o-seriozni-financni-sluzbu-20121210.html>>*

*Peníze.cz: Nový občanský zákoník: lichva, úprava úroků a zádavek [online]. 2013 [cit. 2014-03-02]. Dostupné na
WWW:<<http://www.penize.cz/podnikani/257064-novy-obcansky-zakonik-lichva-uprava-uroku-a-zavdavek>>*

Metodika

Praktická část diplomové práce má dvě části. V první je celkové zhodnocení situace v České republice pomocí tzv. úvěrového barometru, zaměřeného na krátkodobé úvěry (nejsou zde obsaženy hypotéky a úvěry ze stavebního spoření). V druhé části bylo hlavním cílem zjistit povědomí spotřebitelů o spotřebitelském úvěru obecně, zda znají základní pojmy a zákonitosti. Toto jsem zjišťovala pomocí testu finanční gramotnosti s otázkami zaměřenými na problematiku úvěrů, zda vůbec spotřebitelé vědí, co je to spotřebitelský úvěr, zda ví, jaký je rozdíl mezi debetní a kreditní kartou, zda mají přehled o úrokových sazbách u jednotlivých úvěrových produktů, případně zda ví, kdo vykonává dohled nad bankami a dalšími společnostmi poskytující úvěry. Tento test byl anonymní, na vyplnění se podílelo 113 respondentů několika věkových kategorií s různým vzděláním.

Metodický postup diplomové práce:

- seznámení se tématem ochrany spotřebitele v oblasti úvěrů pomocí odborné literatury, zákonů a internetových stránek;
- popsání historie, vysvětlení základních pojmů týkajících se spotřebitelských úvěrů;
- zmapování oblasti úvěrů v České republice a v Evropské unii; seznámení s příslušnými směnicemi;
- interpretace zákona o spotřebitelských úvěrech a jeho novely, možnosti zániku smlouvy o spotřebitelském úvěru, způsoby ověřování bonity zájemců a databáze dlužníků;
- popsání nejdůležitějších práv a povinností „úvěrového“ spotřebitele;
- zjištění současného stavu krátkodobých úvěrů dle úvěrového barometru k 30. 9. 2013

- vytvoření testu finanční gramotnosti z oblasti úvěrů a pilotní výzkum;
- předání testu osloveným „úvěrovým“ spotřebitelům;
- vyhodnocení testu, interpretace výsledků pomocí grafů.

Na základě testu je následně provedeno zhodnocení, shrnutí a prezentace zjištěných výsledků. Všechna zjištěná data byla zpracována do textu a grafů na PC v prostředí Microsoft Word a Microsoft Excel 2010.

5. Úvěrový barometr dle CCB k 30. 9. 2013, vyhodnocení testu finanční gramotnosti z oblasti úvěrů

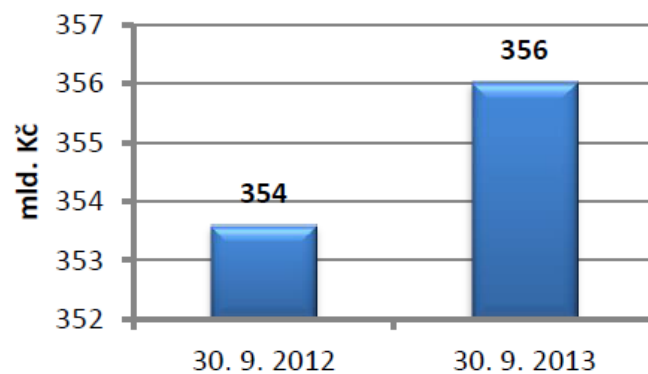
Úvěrový Barometr k 30. 9. 2013

Barometr úvěrového trhu je jedinečným analytickým nástrojem, který je založen na měsíčním sledování vývoje úvěrových obchodů evidovaných v Bankovním (BRKI) a Nebankovním (NRKI) úvěrovém registru.

Bankovní a Nebankovní registr klientských informací evidoval koncem třetího čtvrtletí celkový dluh ve výši mírně přesahující 1,4 bilionu Kč, což je o 37,4 mld. Kč více, než ve stejném období roku 2012. Dluh mělo téměř 2,9 milionu klientů, a to je jen nepatrně více než ve stejném období roku 2012. Téměř 640 tisíc klientů mělo dlouhodobý dluh, více než 2,5 milionu pak dluh krátkodobý a téměř 310 tisíc klientů mělo oba typy úvěrů zároveň.

Na celkovém objemu dluhu ke konci září se krátkodobé úvěry podílely jednou čtvrtinou, zbývající tři čtvrtiny připadly na úvěry dlouhodobé (hypotéky, úvěry ze stavebního spoření). Krátkodobý dluh mělo 28% obyvatelstva starších 14 let, což jsou stejné proporce jako o rok dříve. Počet klientů krátkodobých úvěrů se meziročně zvýšil o 1 %. Částka připadající v průměru na jednoho klienta se v případě krátkodobých nepatrně snížila.

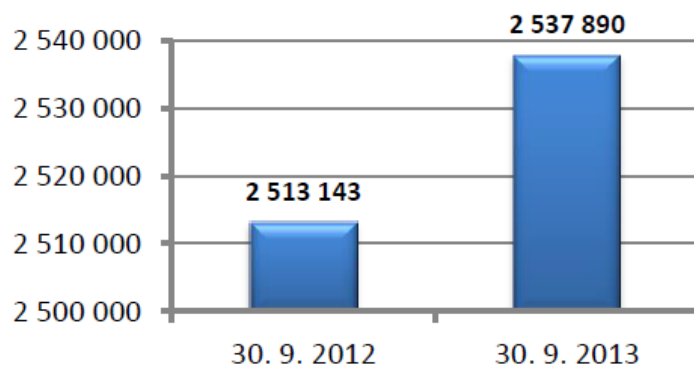
Objem KD dluhu

graf 1

Pramen: Bankovní a Nebankovní registr klientských informací

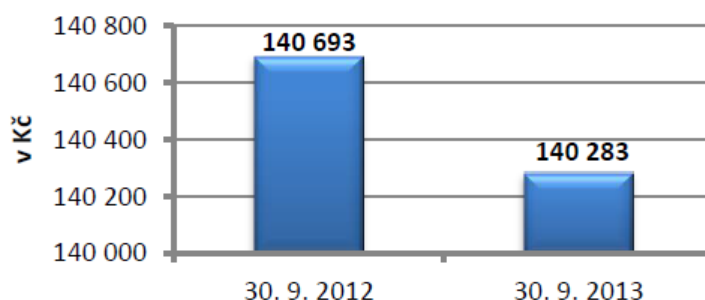
Počet klientů - KD dluh

graf 2

Pramen: Bankovní a Nebankovní registr klientských informací

Průměr na klienta - KD dluh

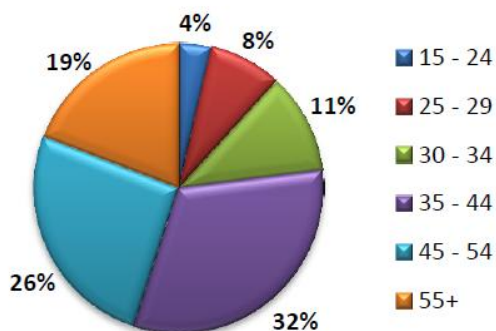
graf 3

Pramen: Bankovní a nebankovní registr klientských informací

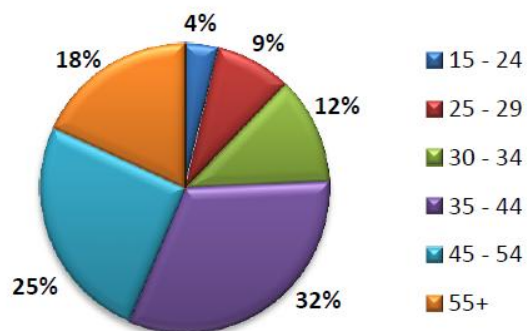
Krátkodobými úvěry byla nejvíce zatížená opět kategorie klientů ve věku od 35 do 44 let, i když její podíl na celkovém objemu těchto úvěrů dosáhl necelé třetiny a byl tudíž nižší než v případě dlouhodobých úvěrů. Na celkovém počtu klientů se tato věková kategorie podílela necelými 30 %. Čtvrtina objemu připadla na starší navazující věkovou kategorii a na počtu klientů to bylo více než jedna pětina. Dvěma nejmladším věkovým kategoriím (15 až 24 let a 25 až 29 let) patřilo pouze 13 % objemu krátkodobých úvěrů.

Nejvyšší míru zatížení krátkodobými úvěry vykázali klienti ve věku 35 až 44 let. Na celkovém počtu obyvatel v tomto věku se podíleli lidé s dluhem 44 % a v případě věkové skupiny 45 až 54 let bylo zadlužených 40 %. Na tu věkovou kategorii připadla i nejvyšší průměrná částka, a to necelých 170 tisíc Kč. Nejnižší podíl představovali ti s krátkodobým dluhem v nejmladší věkové kategorii (12 %).

Rozložení KD úvěrů k 30. 9. 2013

Rozložení KD úvěrů k 30. 9. 2012

graf 4

Pramen: Bankovní a nebankovní registr klientských informací

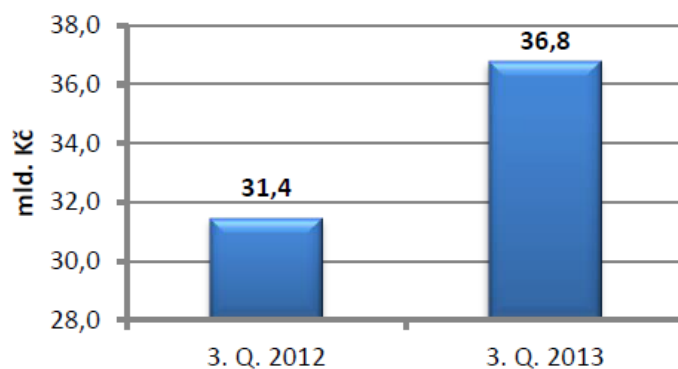
Úvěry poskytnuté ve 3. čtvrtletí 2013

Celkový dluh na smlouvách, uzavřených ve třetím čtvrtletí letošního roku, se rovnal 92,4 mld. Kč, což je o necelých 20 mld. Kč více než ve stejném období roku 2012. Objem nově poskytnutých úvěrů dosáhl výše necelých 37 mld. Kč v případě úvěrů krátkodobých. Objem nově poskytnutých krátkodobých úvěrů se meziročně zvýšil pouze o 17 %.

Počet klientů, kteří získali v daném období krátkodobý úvěr, se meziročně zvýšil, avšak pouze o 13 % na 320 tisíc osob. Zvýšila se i průměrná částka, a to o 4 % na necelých 115 tisíc Kč. Nejvyšší částku získala věková skupina 45 až 54 let, a to téměř 140 tisíc Kč, nejnižší pak nejmladší věková skupina (necelých 72 tisíc Kč).

Na klienty ve věku do 34 let připadlo necelých 30 % z objemu nově poskytnutých krátkodobých úvěrů, avšak 45 % objemu nově poskytnutých dlouhodobých úvěrů. Zbývající část získali klienti ve věku 35 let a starší.

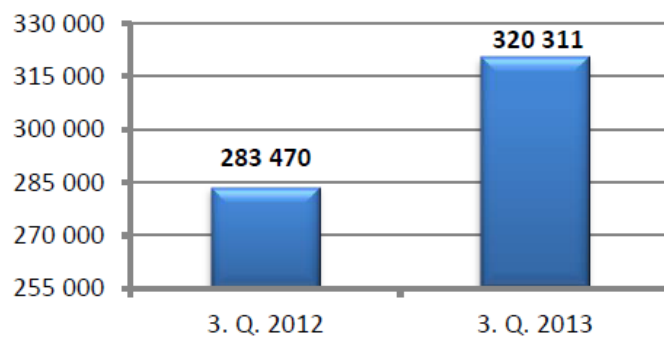
Nové KD úvěry - objem

graf 5

Pramen: Bankovní a nebankovní registr klientských informací

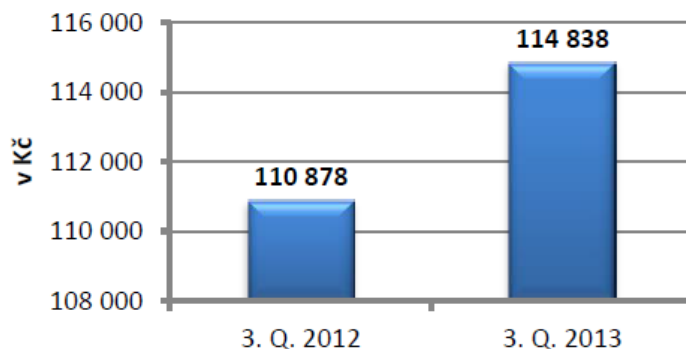
Nové KD úvěry - počet klientů

graf 6

Pramen: Bankovní a nebankovní registr klientských informací

Nové KD úvěry - prům. částka

graf 7

Pramen: Bankovní a Nebankovní registr klientských informací

Smlouvy

Ke konci třetího čtvrtletí letošního roku evidovaly oba registry více než 5,6 otevřených smluv, což bylo o 11 tisíc smluv méně, než ve stejném období loňského roku. Podíl otevřených smluv na krátkodobý úvěr dosáhl 87 %, což je stejně jako o rok dříve. Z celkového počtu otevřených smluv se, stejně jako v předchozím roce, téměř polovina týkala osobních a spotřebitelských úvěrů.

Meziročně se o téměř 21 tisíc snížil počet otevřených smluv na krátkodobý úvěr (na 4,9 milionu smluv). Na jednoho klienta s krátkodobým úvěrem připadla v průměru 1,9 otevřené smlouvy.

Ve třetím čtvrtletí 2013 bylo uzavřeno téměř 383 tisíc nových smluv. Pouze 8 % se týkalo dlouhodobých úvěrů, zbývající část připadla na úvěry krátkodobé. Počet nových smluv se meziročně o téměř 55 tisíc zvýšil. Počet smluv, které byly uzavřeny ve třetím čtvrtletí letošního roku na krátkodobý úvěr, se meziročně zvýšil o 15 %. Dvě třetiny ze smluv na krátkodobý úvěr uzavřených v daném období se týkaly osobních a spotřebitelských úvěrů.

Průměrná částka na jednu nově otevřenou smlouvu krátkodobého úvěru dosáhla 104 tisíc Kč. Ve srovnání se stejným obdobím roku 2012 se průměrná částka na smlouvu ke krátkodobému úvěru zvýšila o 2 %.

Ohrožené úvěry

Koncem třetího čtvrtletí dosáhla částka po splatnosti (tři měsíce po splatnosti a zesplatněné úvěry) výše 49,4 mld. Kč a na celkovém objemu úvěrů se podílela 4 %, což je o jeden procentní bod více než o rok dříve. Počet klientů s ohroženým krátkodobým úvěrem se na celkovém počtu klientů podílel 11 %, což platilo i o rok dříve.

Z objemu ohrožených úvěrů se krátkodobých týkalo 31,1 mld. Kč (9 % z jejich celkového objemu). K mírnému meziročnímu zhoršení došlo u krátkodobých úvěrů.

Meziročně se objem ohrožených úvěrů zvýšil o 10 %, z toho u krátkodobých o 7 %. Počet klientů s ohroženým úvěrem se meziročně snížil u krátkodobých úvěrů o 1%. U krátkodobých úvěrů se také snížila průměrná částka připadající na klienta s ohroženým úvěrem (o 7 %).

Na částce po splatnosti se koncem třetího čtvrtletí letošního roku nejvíce podílela věková skupina 35 až 44 let (32 %). Na druhé příčce se objevila věková kategorie klientů ve věku od 45 do 54 let. Jejich podíl se pohyboval kolem jedné čtvrtiny. Nejstarší a nejmladší věková skupina je nejméně rizikovou a nejrizikovější se v tomto případě stávají osoby ve věku 30 až 34 let. Až 12 % lidí v tomto věku mělo problémy s řádným splácením svých krátkodobých úvěrů.

Z celkového počtu obyvatel starších než 14 let mělo 3% klientů problémy s řádným splácením krátkodobých úvěrů. Obdobná situace byla i před rokem.

Dluhové nástroje

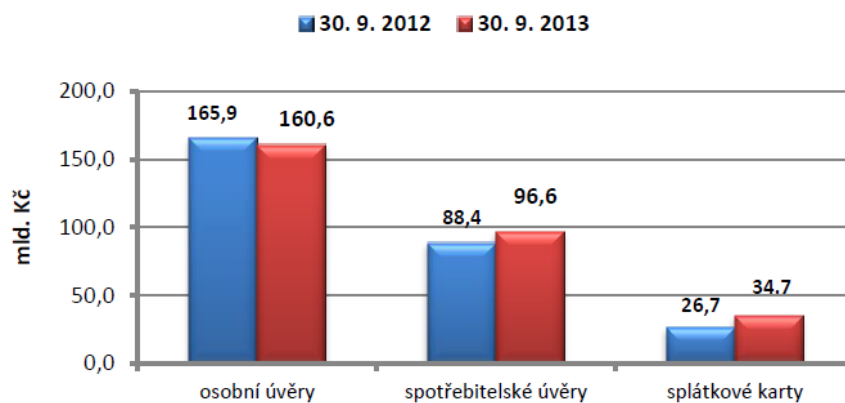
K nejvýznamnějším dluhovým nástrojům z hlediska objemu patří osobní a spotřebitelské úvěry a splátkové karty. Na celkovém objemu krátkodobých úvěrů ke konci třetího čtvrtletí se osobní úvěry podílely 45 %, spotřebitelské úvěry 27 % a splátkové karty pak 10 %. V souhrnu to bylo 82 %, což je o 3 procentní body více než před rokem.

Meziročně se objem osobních úvěrů snížil o 3 %, zatímco objem spotřebitelských úvěrů se o 9 % zvýšil. Ještě k vyššímu růstu došlo v případě splátkových karet, a to o 30 %. Objem osobních a spotřebitelských úvěrů vzato dohromady se meziročně o 1 % zvýšil.

Průměrná částka na klienta se zvýšila o 1 % u osobních úvěrů, o 8 % u spotřebitelských úvěrů a nepatrně klesla u splátkových karet.

Nejvíce klientů mělo splátkové karty, avšak průměrná částka na klienty byla zdaleka nejnižší. Jejich počet se meziročně o 7 % zvýšil. Druhou nejčetnější skupinu tvořili klienti s osobním úvěrem, kteří vykazali i nejvyšší průměrnou částku. Jejich počet se meziročně o 4 % snížil.

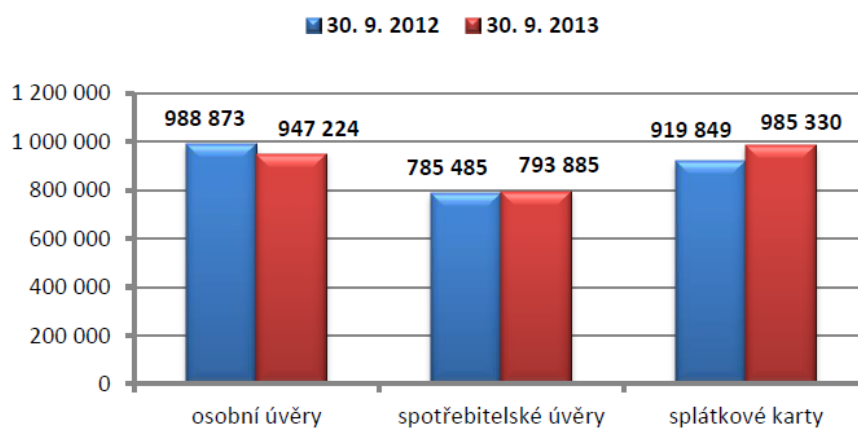
Vybrané nástroje - objem

graf 8

Pramen: Bankovní a Nebankovní registr klientských informací

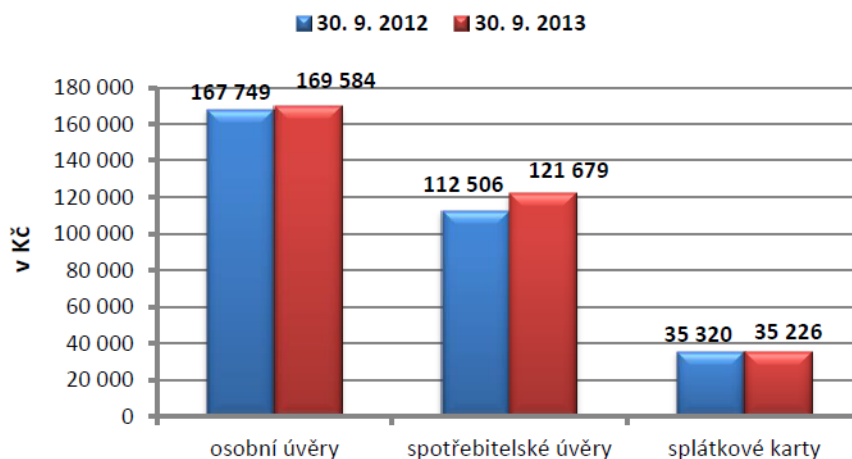
Vybrané nástroje - počet klientů

graf 9

Pramen: Bankovní a nebankovní registr klientských informací

Vybrané nástroje - prům. částka na klienta

graf 10

Pramen: Bankovní a Nebankovní registr klientských informací

Czech Credit Bureau: Úvěrový barometr k 3. čtvrtletí 2013[online]. 2013 [cit.

2014-04-01]. Dostupné na WWW:<

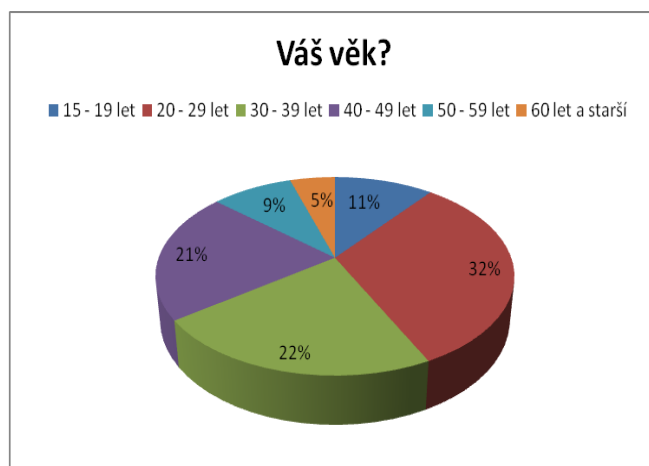
http://www.crif.cz/Documents/uverovy_barometr_BRKI_NRKI_3%20Q%202013_CRIF.pdf>

Vyhodnocení testu finanční gramotnosti z oblasti úvěrů

Druhým pilířem praktické části diplomové práce je test finanční gramotnosti zaměřený na otázky z oblasti úvěrů. Otázky byly zaměřeny jak na základní znalosti pojmů, tak i na povědomí o úrokových sazbách jednotlivých úvěrových produktů. Další část otázek zase směřovala na ochranu spotřebitele, respektive na znalosti toho, kdo je finanční arbitr, co jsou rozhodčí doložky a kdo vykonává dohled nad bankami v ČR. Výběr respondentů byl volný a vyplnění testu bylo anonymní. Celkem test vyplnilo 113 spotřebitelů. Test má 10 otázek a další 3 otázky, které rozdělují respondenty podle pohlaví, věku a vzdělání.

Vyhodnocení testu podle jednotlivých otázek

1) Váš věk?

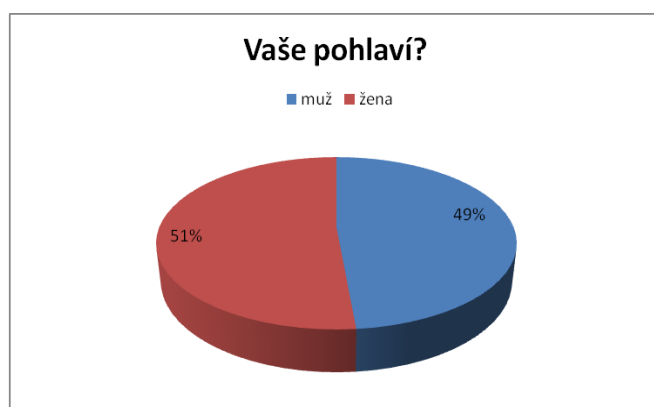
graf 11

Věk byl rozdělen do 6. kategorií (15-19, 20-29, 30-39, 40-49, 50-59 a 60 let a více). Nejvíce zastoupena byla kategorie 20-29 let, nejméně naopak 60 let a více.

Pokud hodnotíme úspěšnost vyplnění testových otázek podle věku, nejvíce správně vyplněných dotazníků měla skupina 20-29 a 30-39 let, naopak nejvíce

špatně vyplněných testů měla kategorie 15-19 let a 60 let a více. Z toho lze usoudit, že mladí lidé nemají velké znalosti z finanční gramotnosti, což je pravděpodobně způsobeno především tím, že zatím nebyla zavedena povinná výuka základů finanční gramotnosti již na základních školách. I druhá nejstarší kategorie je vystavena riziku klamání věžitelem.

2) Vaše pohlaví?

graf 12

Ze 113 respondentů vyplnilo test 51% žen a 49% mužů. Z testu nevyplývalo, že by muži měli lepší znalosti, nežli ženy.

3) Nejvyšší dosažené vzdělání?

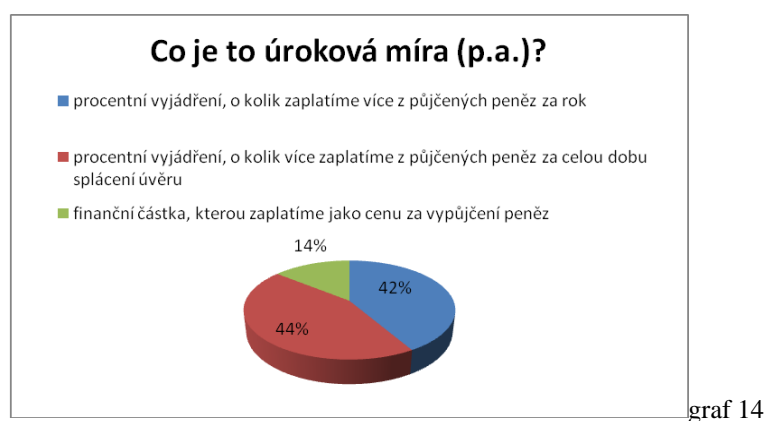

graf 13

Největší zastoupení při vyplnění testu měli vysokoškoláci (38%), hned za nimi se umístili středoškoláci s maturitou (29%) následovaní spotřebiteli s výučním listem (28%).

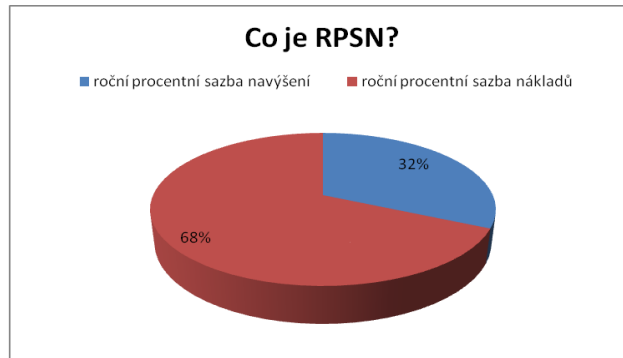
Při hodnocení úspěšnosti testu podle nejvyššího dosaženého vzdělání, nejvíce správně vyplněných testů měli vysokoškoláci s úspěšností 48%, což u vysokoškolsky vzdělaných lidí není moc vysoké procento a našli se zde i vysokoškolsky vzdělaní respondenti, kteří měli více než polovinu odpovědí špatně. Hned za nimi se umístili středoškoláci s úspěšností 40%. Opět toto dokazuje, že i vysokoškoláci, kteří mají například jiné zaměření než ekonomii nebo právo, neznají na tyto základní otázky správné odpovědi.

4) Co je úroková míra (p.a.)?

Zde si testovaní většinou vybírali z prvních dvou odpovědí, ovšem ve větším případě zvolili tu špatnou. Celých 44% respondentů si myslelo, že se jedná o procentní vyjádření, o kolik více zaplatíme z půjčených peněz za celou dobu splácení úvěru. Správně odpovědělo jen 42% testovaných.

5) Co je RPSN?

graf 15

Na otázku co je RPSN správně odpovědělo 68% testovaných. Zbytek za touto zkratkou viděl roční procentní sazbu navýšení, což je chybná odpověď.

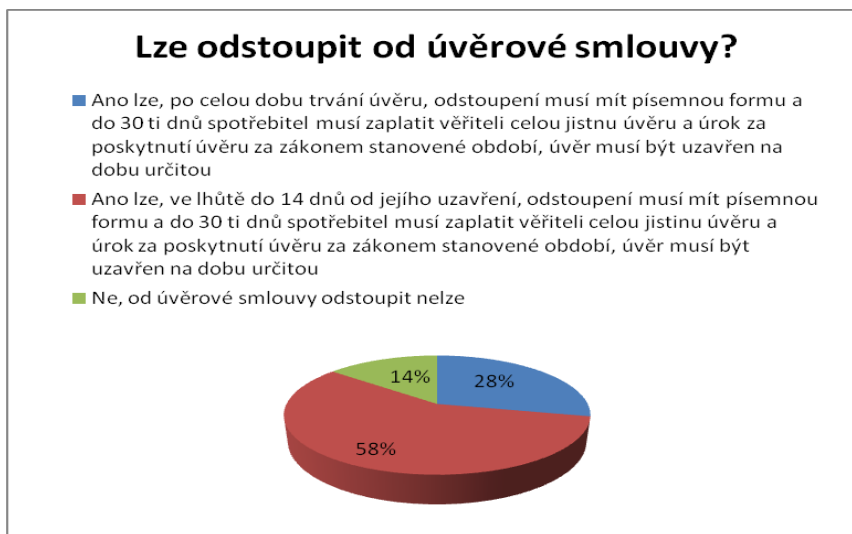
6) Jaká informace je pro klienty nejdůležitější při dojednávání úvěru?

graf 16

U této otázky správně odpovědělo 52% testovaných, zbytek se domníval, že je nejdůležitější úroková sazba či součet všech poplatků souvisejících s úvěrem.

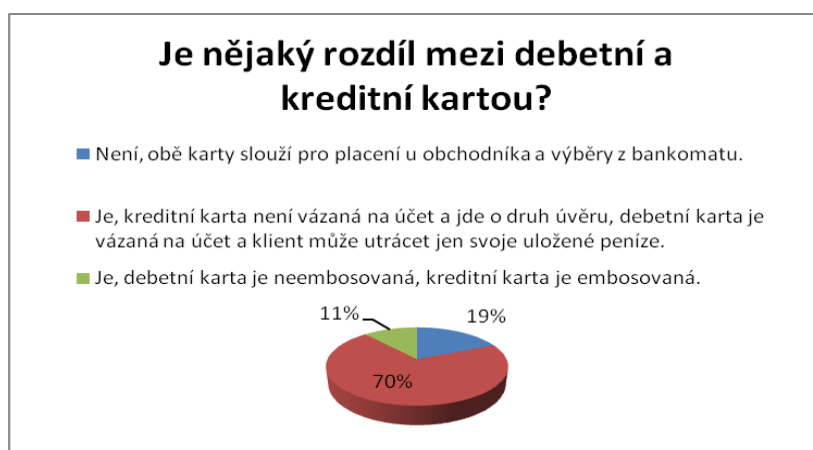
7) Lze odstoupit od úvěrové smlouvy?

graf 17

U této otázky byl počet správných odpovědí u 58% testovaných, kteří věděli, že mohou od úvěrové smlouvy odstoupit do 14 dnů od jejího uzavření. 14% respondentů si bohužel mylně domnívá, že od úvěrové smlouvy odstoupit nelze.

8) Je nějaký rozdíl mezi debetní a kreditní kartou?

graf 18

Na tuto otázku odpovědělo dobře 70% testovaných. Ostatních 30% respondentů pravděpodobně nezaznamenalo, že kreditní karta je úvěrový produkt, kdy nečerpáme vlastní prostředky, ale prostředky banky.

9) V jaké z následujících úvěrových nástrojů je v průměru nejnižší úroková sazba?

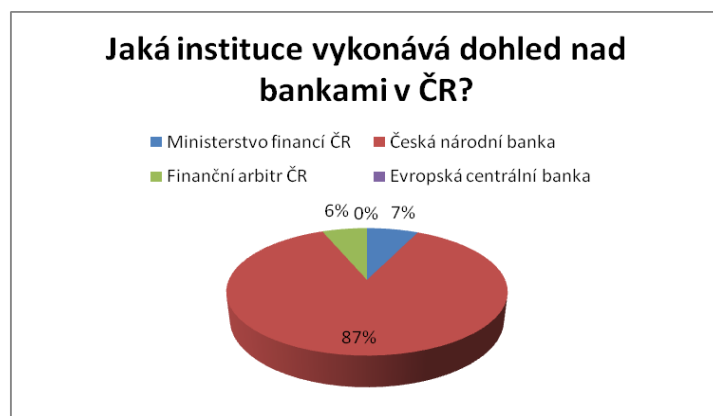
Celých 52% testovaných správně v testu označili hypotéku jako úvěr s nejnižší úrokovou sazbou. Po 21% má shodně kreditní karta a kontokorent. Oba tyto produkty naopak mají tu nejvyšší úrokovou sazbu ze všech nabízených produktů.

10) Úroková sazba se u kreditních karet, které poskytují banky (po uplynutí bezúročného období), pohybuje ročně kolem?

U této otázky větší část testovaných odpověděla špatně. 42% dotazovaných se mylně domnívá, že roční úroková sazba u kreditních karet se pohybuje mezi 10% až 15%. Celých 24% si dokonce myslí, že jen mezi 5% až 10%. Správnou odpověď vědělo jen 34% dotazovaných.

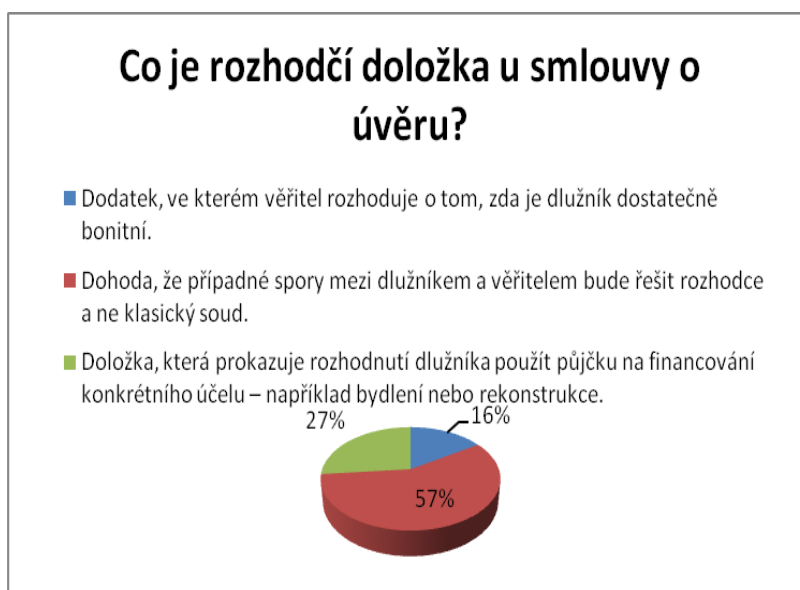
11) Jaká instituce vykonává dohled nad bankami v ČR?

graf 21

Na tuto otázku bylo nejvíce správných odpovědí. Celkem 87% respondentů správně odpovědělo, že dohled nad bankami v ČR vykonává Česká národní banka. Evropskou centrální banku neuvedl nikdo z testovaných.

12) Co je rozhodčí doložka u smlouvy o úvěru?

graf 22

Správně na tuto otázku odpovědělo 57% dotazovaných. Necelých 30% dotazovaných se ale domnívá, že rozhodčí doložka prokazuje použití finančních prostředků za konkrétním účelem.

13) Kdo je finanční arbitr?

graf 23

Tuto otázku zodpovědělo správně pouze 46% testovaných. 28% považuje finančního arbitra za soudce, který rozhoduje spory mezi dlužníky a věřiteli a 26% si myslí, že arbitr spravuje prodej majetku zabaveného v exekuci.

Závěr

Finanční gramotnost není jen o úvěrech, je to soubor znalostí, dovedností nezbytných k tomu, aby člověk finančně zabezpečil sebe a svou rodinu v současné společnosti a aktivně vystupoval na trhu finančních produktů a služeb. Finančně gramotný člověk se dokáže orientovat v problematice peněz a cen a je schopen odpovědně řídit svůj osobní rozpočet, včetně správy finančních aktiv a finančních závazků s ohledem na měnící se životní situace.

Pokud se zaměříme jen na úvěry, tak z údajů Bankovního a Nebankovního registru vyplývá, že objem úvěrů poskytnutých domácnostem přesáhl koncem září 2013 výše 1,4 bilionů Kč, což je o 37,4 mld. Kč více, než ve stejném období roku 2012. Objem krátkodobým úvěrů dosáhl výše 356 mld. Kč a byl vyšší o 2 mld. Kč než o rok dříve. Krátkodobý dluh má více jak 2,5 milionu klientů a průměrný dluh na jednoho klienta je lehce přes 140 000Kč. Nejvíce zastoupenou věkovou skupinou, která má krátkodobý úvěr je skupina klientů ve věku od 35 do 44 let (32%). Na druhém místě s 26% je věková skupina od 45 do 54 let. Ve 3. čtvrtletí roku 2013 získalo nový úvěr 320 000 klientů v celkovém objemu 36,8 mld. Kč, což je o více jak 5 mld. Kč více než ve stejném období v roce 2012. Také průměrná částka nových úvěrů v 3. čtvrtletí se zvýšila z 110 000 Kč v roce 2012 na 114 000 Kč v roce 2013. Necelých 30% z objemu nových krátkodobých úvěrů připadlo na klienty ve věku do 34 let. Počet otevřených smluv krátkodobých úvěrů se ovšem meziročně snížil ze 4 937 000 smluv v roce 2012 na 4 916 000 smluv v roce 2013.

Již z Bankovního a Nebankovního registru a také pak z úvěrového barometru jsem zjistila, že u ohrožených krátkodobých úvěrů došlo k meziročnímu nárůstu, co se objemu týče z 29,2 mld. Kč v roce 2012 na 31,1 mld. Kč v roce 2013. Počet ohrožených klientů s krátkodobým úvěrem ovšem klesl o 3 000 klientů na 274 000 klientů. Nejstarší a nejmladší věková skupina je nejméně rizikovou a nejrizikovější se v tomto případě stávají osoby ve věku 30 až 34 let. Až 12 % lidí v tomto věku mělo problémy s řádným splácením svých krátkodobých úvěrů.

Cílem celé této diplomové práce bylo zjistit, zda jsou tito „úvěrový“ spotřebitelé znali základních otázek z oblasti financí a úvěrů obecně. Z dat úvěrového barometru vyplívá, že každý pátý občan České republiky musel minimálně jednou žádat o úvěr. Bohužel už data o ohrožených úvěrech svědčí o nízké úrovni finanční gramotnosti u občanů České republiky. Vyhodnocení testu finanční gramotnosti mi mé zjištění z úvěrového barometru potvrdilo. Z testu vyplynulo, že nejvíce ohroženou skupinou jsou lidé nejmladší (15 až 19 let) a lidé starší 60 let. U nejmladší skupiny je to způsobeno především tím, že na základních školách není povinná výuka základů finanční gramotnosti. To samé se týká i výučních oborů a středních škol, které nemají ekonomické zaměření. Bohužel test ukázal, že i vysokoškolsky vzdělaní lidé, kteří studovali například sociálně-zdravotní či filozofické obory, měli s vyplněním dotazníku také problémy. Minimálně u základních a středních škol proto doporučuji využít projekty „EU peníze školám“ a „EU peníze středním školám“. Finanční gramotnost je jedním z témat těchto projektů a v jejich rámci vznikly některé materiály pro výuku finanční gramotnosti. Tyto projekty patří pod Operační program vzdělání pro konkurenceschopnost, které jsou spolufinancovány Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky. Finanční gramotnost je problematika, se kterou je nutné seznamovat i seniory a to opakovaně, protože velké množství věcí se v této oblasti mění, spousta je zcela nových, plus se zde setkáváme stále častěji s chováním, kdy se různí podvodníci snaží seniory zneužít a může docházet až k nátlakovému chování. Tyto aktivity pro seniory zařizují specializované firmy v rámci celoživotního vzdělávání např. v seniorských zařízeních a klubech.

Summary

The data from the Banking and Non-Banking registry shows that the volume of loans to households at the end of September 2013 exceeded an amount of CZK 1.4 trillion, an increase of CZK 37.4 billion more than during the same period in 2012. The volume of short-term loans amounted to CZK 356 billion and was higher than CZK 2 billion a year than previously seen. Short-term debt has more than 2.5 million borrowers and the average debt per borrower is slightly over CZK 140 000. The most common age group that take out a short-term loan are borrowers aged 35-44 (equating to 32%). In second place (equating to 26%) are the age group 45-54. The 3rd quarter of 2013 saw 320,000 new borrowers totalling CZK 36.8 billion, more than CZK 5 billion more than during the same period in 2012. Also, the average amount of new loans in the third quarter increased from CZK 110 000 in 2012 to CZK 114 000 in 2013. Less than 30 % of the new short-term loans accounted for borrowers under the age of 34. The number of short-term loans however, decreased from 4,937,000 loans in 2012 to 4,916,000 loans in 2013. It is evident that overall short-term loans have increased annually ,from CZK 29.2 billion in 2012 to CZK 31.1 billion in 2013. The number of people with short-term loans, however, fell by 3,000 borrowers to 274,000 borrowers. The oldest and youngest age groups have the least financial risk and the most risky in this regard are persons aged 30-34 years. Up to 12 % of people in this age group had problems with the repayments of their short-term loans. An evaluation of financial awareness showed that the most vulnerable people are the youngest (aged 15-19) and people over 60 years old. For the youngest age group this is caused mainly by the fact that it is not compulsory in primary schools to teach the basics of financial literacy. The same applies to apprenticeship branches and secondary schools that have no economic focus. Unfortunately, tests show that even University educated people who have studied subjects such as socio-medical or philosophical studies also have problems of financial awareness. Financial education is an issue which is necessary to inform senior age groups about due to the constantly changing nature and new regulations frequently

emerging. Additionally, we encounter more and more cases when various scammers try to exploit the elderly with coercive behavior. Avoidance of this can be taught by specialist companies for the long term educational benefit in senior facilities and senior clubs.

Keywords

Banking and Non-Banking registry, loans, the basics of financial literacy, financial education, regulations, cases

Seznam literatury

Odborná literatura:

DOHNAL, Jakub. Spotřebitelský úvěr. Leges, Praha 2011. ISBN 978-80-87212-76-9.

HOROVÁ, Olga. Ochrana spotřebitele. Oeconomica, Praha 2004. ISBN 80-245-069-4.

Elektronické dokumenty:

*Czech Credit Bureau: Úvěrový barometr k 3. čtvrtletí 2013 [online]. 2013 [cit. 2014-04-01]. Dostupné na WWW: <
http://www.crif.cz/Documents/uverovy_barometr_BRKI_NRKI_3%20Q%202013_CRIF.pdf>.*

*Časopis dTest: dTest monitoruje neetické reklamy na úvěry [online]. 2012 [cit. 2013-01-20]. Dostupné na WWW: <
<http://tendable13.joquetudo.com/browser.php?indx=7964968&item=6>>.*

*Deník.cz: Zákon nerozlišuje, zda jde o lichvu anebo o seriózní finanční službu [online]. 2012 [cit. 2013-02-02]. Dostupné na WWW: <
<http://www.denik.cz/ekonomika/zakon-nerozlisuje-zda-jde-o-lichvu-anebo-o-seriozni-financni-sluzbu-20121210.html>>.*

*Dolceta: Ochrana spotřebitele v oblasti úvěrů [online]. 2011 [cit. 2012-10-15]. Dostupné na WWW: <
<http://www.dolceta.eu/ceska-republika/Mod2/-Ochrana-spotrebitele-v-oblasti-.html>>.*

KNOBLOCHOVÁ, Věra. Vývoj ochrany spotřebitele. Obecné aspekty [online]. 2006, [cit. 2012-10-15]. Dostupné na WWW: <<http://www.mpo.cz/dokument7587.html>>.

Ministerstvo průmyslu a obchodu: zákon č. 155/2010Sb. [online]. 2011, [cit 2012-10-12]. Dostupné na WWW: <<http://www.mpo.cz/dokument85049.html>>.

Ministerstvo průmyslu a obchodu: Směrnice o smlouvách o spotřebitelském úvěru [online]. 2008 [cit. 2011-10-15]. Dostupné na WWW: <<http://www.mpo.cz/dokument49844.html>>.

Novinky.cz: Nekalé úvěrové praktiky končí, novela je zruší [online]. 2012 [cit. 2013-01-13]. Dostupné na WWW: < <http://www.novinky.cz/finance/287574-nekale-uverove-praktiky-konci-novela-zakona-je-zrusi.html>>.

Novinky.cz: Nový zákon úvěry nezdraží, tvrdí banky [online]. 2010 [cit. 2011-12-12]. Dostupné na WWW: <<http://www.novinky.cz/ekonomika/220985-novy-zakon-uvery-nezdrazi-tvrdi-banky.html>>.

Novinky.cz: Nekalé úvěrové praktiky končí, novela je zruší [online]. 2012 [cit. 2013-01-13]. Dostupné na WWW: < <http://www.novinky.cz/finance/287574-nekale-uverove-praktiky-konci-novela-zakona-je-zrusi.html>>.

Průvodce úvěrovými registry [online]. 2011 [cit. 2011-12-02]. Dostupné na WWW: <http://www.casperconsumer.cz/files/soubory/63-63-Pruvodce_uverovymi_registry.pdf>.

Peníze.cz: Nový občanský zákoník: lichva, úprava úroků a závďavek [online]. 2013 [cit. 2014-03-02]. Dostupné na WWW: <<http://www.penize.cz/podnikani/257064-novy-obcansky-zakonik-lichva-uprava-uroku-a-zavďavek>>.

Peníze.cz: Nový občanský zákoník: Licenční smlouva, úvěr a zápůjčka. [online]. 2014. [cit. 2014-03-04]. Dostupné na WWW: <:

<http://www.penize.cz/podnikani/278027-novy-obcansky-zakonik-licencni-smlouva-uver-a-zapujcka>>.

Zákony a směrnice:

Ustanovení §211 zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku

Směrnice Rady EU 87/10/EHS z roku 1986, o sblížení právních a správních předpisů členských států týkající se spotřebitelského úvěru

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/48/ES o smlouvách o spotřebitelském úvěru a o zrušení směrnice Rady 87/102/EHS

Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník

Zákon č. 43/2013 Sb. o spotřebitelském úvěru

Zákon č. 229/2002 Sb., o finančním arbitrovi

Zákon č. 321/2001 Sb., o některých podmínkách sjednávání spotřebitelského úvěru

Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník

Seznam grafů

Graf 1	Objem KD dluhu
Graf 2	Počet klientů – KD dluh
Graf 3	Průměr na klienta – KD dluh
Graf 4	Rozložení KD úvěrů
Graf 5	Nové KD úvěry – objem
Graf 6	Nové KD úvěry – počet klientů
Graf 7	Nové KD úvěry – průměrná částka
Graf 8	Vybrané nástroje – objem
Graf 9	Vybrané nástroje – počet klientů
Graf 10	Vybrané nástroje – průměrná částka na klienta
Graf 11	Váš věk?
Graf 12	Vaše pohlaví?
Graf 13	Nejvyšší dosažené vzdělání?
Graf 14	Co je úroková míra?
Graf 15	Co je RPSN?
Graf 16	Jaká informace je nejdůležitější při sjednávání úvěru?
Graf 17	Lze odstoupit od úvěrové smlouvy?

- Graf 18   Jaký je rozdíl mezi debetní a kreditní kartou?
- Graf 19   V jaké z následujících úvěrových nástrojů je v průměru nejnižší úroková sazba?
- Graf 20   Úroková sazba se u kreditních karet, které poskytují banky (po uplynutí bezúročného období), pohybuje ročně kolem?
- Graf 21   Jaká instituce vykonává dohled nad bankami v ČR?
- Graf 22   Co je rozhodčí doložka u smlouvy o úvěru?
- Graf 23   Kdo je finanční arbitr?

Seznam příloh

- Příloha č. 1   Dotazníkový formulář

Dotazníkový formulář

1. Co je to spotřebitelský úvěr?

- Úvěr sloužící k financování zboží a služeb bez zajištění zástavním právem
- Úvěr na rekonstrukci, výstavbu či koupi nemovitosti
- Bezúplatná půjčka

2. Co je úroková míra?

- Procentní vyjádření, o kolik zaplatíme více z půjčených peněz za rok
- Procentní vyjádření, o kolik více zaplatíme z půjčených peněz za celou dobu splácení úvěru
- Finanční částka, kterou zaplatíme jako cenu za vypůjčení peněz

3. Co je RPSN?

- Roční procentní sazba navýšení
- Roční procentní sazba nákladů

4. Jaká informace je pro klienty nejdůležitější při dojednávání úvěru?

- Úroková sazba
- RPSN a délka splácení
- Součet všech poplatků
- RPSN a úroková sazba

5. Lze odstoupit od úvěrové smlouvy?

- Ano lze, po celou dobu trvání úvěru, odstoupení musí mít písemnou

formu a do 30 ti dnů spotřebitel musí zaplatit věřiteli celou jistinu úvěru a úrok za poskytnutí úvěru za zákonem stanovené období, úvěr musí být uzavřen na dobu určitou

- Ano lze, ve lhůtě do 14 dnů od jejího uzavření, odstoupení musí mít písemnou formu a do 30 ti dnů spotřebitel musí zaplatit věřiteli celou jistinu úvěru a úrok za poskytnutí úvěru za zákonem stanovené období, úvěr musí být uzavřen na dobu určitou
- Ne, od úvěrové smlouvy odstoupit nelze

6. Je nějaký rozdíl mezi debetní a kreditní kartou?

- Není, obě karty slouží pro placení u obchodníka a výběry z bankomatu.
- Je, kreditní karta není vázaná na účet a jde o druh úvěru, debetní karta je vázaná na účet a klient může utrácet jen svoje uložené peníze.
- Je, debetní karta je neembosovaná, kreditní karta je embosovaná.

7. V jakém z následujících úvěrových nástrojů je v průměru nejnižší úroková sazba?

- Kreditní karta
- Hypotéka
- Spotřebitelský úvěr
- Kontokorent

8. Úroková sazba se u kreditních karet, které poskytují banky (po uplynutí bezúročného období), pohybuje ročně kolem?

- 5% - 10%

- 10% - 15%
- 15% - 25%

9. Jaká instituce vykonává dohled nad bankami v ČR?

- Ministerstvo financí ČR
- Česká národní banka
- Finanční arbitr ČR
- Evropská centrální banka

10. Co je rozhodčí doložka u smlouvy o půjčce?

- Dodatek, ve kterém věřitel rozhoduje o tom, zda je dlužník dostatečně bonitní.
- Dohoda, že případné spory mezi dlužníkem a věřitelem bude řešit rozhodce a ne klasický soud.
- Doložka, která prokazuje rozhodnutí dlužníka použít půjčku na financování konkrétního účelu – například bydlení nebo rekonstrukce.

11. Kdo je finanční arbitr?

- Soudce, který rozhoduje spory mezi dlužníky a věřiteli.
- Orgán, který spravuje aukční prodej majetku zabaveného v exekuci.
- Orgán, který mimosoudně řeší spory mezi finančními institucemi a klienty.

12. Váš věk?

- 15 - 19 let
- 20 - 29 let
- 30 - 39 let
- 40 - 49 let
- 50 - 59 let
- 60 let a starší

13. Vaše pohlaví?

- Muž
- Žena

14. Nejvyšší dosažené vzdělání?

- základní
- vyučení v oboru
- středoškolské s maturitou
- vysokoškolské